

ERILLISET ERITYISOPETTAJAN OPINNOT

Odotuksia ja käsityksiä ennen ja jälkeen koulutuksen

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteellinen tiedekunta
Eryityspedagogiikan koulutus
Pro gradu –tutkielma
Eryityspedagogiikka
Kesäkuu 2017
Liisa Korpi
Ohjaaja: Markku Jahnuainen

Tiedekunta - Fakultet – Faculty Kasvatustieteellinen		Laitos - Institution – Department Erityispedagogiikan koulutus	
Tekijä - Författare – Author Liisa Korpi			
Työn nimi - Arbetets titel Erilliset erityisopettajan opinnot - Odotuksia ja käsityksiä ennen ja jälkeen koulutuksen			
Title			
Oppiaine - Läroämne – Subject Erityispedagogiikka			
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Markku Jahnukainen		Aika - Datum - Month and year Kesäkuu 2017	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 62 s + 14 liites.
Tiivistelmä - Referat – Abstract <p><i>Tavoitteet.</i> Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää erillisiin erityisopettajan opintoihin Helsingin yliopistoon vuonna 2016 päässeiden opiskelijoiden odotuksia ja käsityksiä ennen ja jälkeen koulutuksen. Taustateorianä oli erityisopettajan professio. Tutkimuksen avulla haluttiin selvittää, miksi opettajat haluavat pätevöityä erityisopettajiksi ja miten tärkeää ammatillinen kasvu ja erityisopettajan ammatti ja asiantuntijuus ovat heille. Lisäksi haluttiin selvittää, oliko koulutus ennakkokäsitysten mukaista ja oliko näissä teemoissa ryhmien välisiä eroja. Tutkimuksessa pyritään saamaan kokonaiskuva erillisten erityisopettajien koulutuksen kehittämistarpeista opiskelijan näkökulmasta.</p> <p><i>Menetelmät.</i> Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisena kyselytutkimuksena ja tutkimuskohteena oli 100 opiskelijaa, jotka kuuluivat kolmeen ryhmään (ELO, EO ja VEO) aikaisemman opettajan tutkinnon mukaan. Alkukysely tehtiin syksyllä 2016 ja siihen osallistui 63 opiskelijaa, joiden keskiarvoikä oli 40 vuotta. Loppukysely tehtiin keväällä 2017 ja siihen osallistui 48 opiskelijaa, joiden keskiarvoikä oli 38,6 vuotta. Aineiston tilastollisessa analysoinnissa käytettiin apuna PASW Statistics 24 – ohjelmaa ja avoimia kysymyksiä analysoitiin kvalitatiivisesti teemoittelemalla.</p> <p><i>Tulokset ja johtopäätökset.</i> Ammatillinen kasvu ja asiantuntijuus / soveltuvuus erityisopettajan tehtävään summamuuttujilla tarkasteltuina olivat erittäin tärkeitä kaikille tutkimukseen osallistuneille opiskelijoille. Iällä ja opetuskokemuksella ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja tuloksiin. Koulutuksen avulla haluttiin saada pätevyys erityisopettajan työhön ja paremmat mahdollisuudet työmarkkinoilla. Erityispedagogista tietoa ja käytännön työkaluja kaivattiin ammattiosaamisen vahvistamiseksi. Saadun koulutuksen vaikutusta tarkasteltiin Koulutuksen merkitys- summamuuttujalla, jonka mukaan koulutus ei kaikilta osin vastannut odotuksia. Pieni merkitsevä ero löytyi kahden ryhmän välillä. Tulevat varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat, ettei koulutus antanut keinoja oppilaiden tukemiseen verrattuna tuleviin erityisluokanopettajiin. Sen sijaan erityisopettajuus nähtiin keskimäärin merkittävänä asiana kaikkien vastaajien kesken. Opettajat, joilla oli vähiten opetuskokemusta, pitivät erityisopettajuuden merkitystä keskimäärin tärkeämpänä, mutta tulos ei ollut tilastollisesti merkitsevä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord Erityispedagogiikka, erityisopettajan professio, erityisopettaja, ammatillinen kasvu			
Keywords Koulutuksen merkitys			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston keskustakampuksen kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)			
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information			

Tiedekunta - Fakultet – Faculty Faculty of Educational Sciences		Laitos - Institution – Department Education in the special education	
Tekijä - Författare – Author Liisa Korpi			
Työn nimi - Arbetets titel Separate special education teacher's studies - Expectations and ideas before and after education			
Title			
Oppiaine - Läroämne – Subject Special education			
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Markku Jahnukainen		Aika - Datum - Month and year June 2017	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 62 pp. + 14 appendices
<p>Tiivistelmä - Referat – Abstract</p> <p><i>Goals.</i> The purpose of the thesis was to survey expectations and ideas before and after education of separate special education teacher's studies who started study in Helsinki university in autumn 2016. The background theory was the special education teacher's profession. The purpose of the thesis was to clarify why teachers want to qualify to special education teachers and how important professional growth and specialty teacher's profession and expertise are to them. In addition the thesis also clarified if the education was in accordance with the preconceptions and if there were differences in this themes. The research aims at providing a general view of the development needs of separate special education teachers from a students point of view.</p> <p><i>Methods.</i> The research was carried out as a quantitative survey and the research subject was 100 students from three groups (ELO, EO and VEO), according to the previous degree. The initial survey was carried out in autumn 2016 and it's participants were 63 students whose average age was 40 years. The final survey was carried out in spring 2017 and it's participants were 48 students whose average age was 38,6 years. The statistical analysis of the data was carried out with PASW Statistics 24 – program and the open questions were analysed in a qualitative way.</p> <p><i>Results and conclusions.</i> The professional growth and expertise / aptitude to special education teacher's work were very important to all the participants measured as a sum variable. There weren't statistically significant differences in age and teaching experience, which would have had impacted the results. The participants wanted to get qualification for special education teachers work and better employment opportunities, through their education. Special pedagogical knowledge and practical tools to strengthen vocational skills were also wanted. The impact of the education was examined as a sum variable, which concluded that expectations weren't always fulfilled in all respects. A small significant difference came out between two groups. Special early childhood educators felt that the education gave little means for supporting pupils compared to special education class teachers. Yet special education teacher's profession was seen as significant with all the participants especially with teachers with the least amount of teaching experience but it wasn't statistically significant.</p>			
Avainsanat – Nyckelorde Special education, the special education teacher's profession, special education teacher			
Keywords Professional growth, the importance of education			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsinki university City Centre Campus Library / E-thesis (Master's thesis)			
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information			

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	TÄYDENNYSKOULUTUKSEN MERKITYS OPETTAJALLE JA ERITYISOPETTAJAKOULUTUKSEN ALKAMINEN	4
2.1	Ammatillinen kehittyminen	6
2.2	Erilliset erityisopettajan opinnot- koulutuksen rakenne	8
3	OPETTAJAN PROFESSIO	10
3.2	Opettaja asiantuntijana	11
3.3	Eettisyys opettajan professiossa	13
3.4	Erityisopettajan professio	14
3.5	Erityisopettajan laaja työnkuva	15
3.6	Inklusion merkitys opettajan työssä	16
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	19
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
5.1	Kyselylomakkeet	20
5.2	Aineiston keruu	23
6	TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TULKINTAA	26
6.1	Alkukyselyn tilastollisia tuloksia	26
6.2	Alkukyselyn avointen kysymysten vastauksien tulkintaa	36
6.3	Loppukyselyn tilastollisia tuloksia	42
6.4	Loppukyselyn avointen kysymysten vastauksien tulkintaa	51
7	LUOTETTAVUUS	56
8	POHDINTAA	59
	LÄHTEET	63
	LIITTEET	67

Liite 1. Alkukyselylomake	67
Liite 2. Alkukyselyn tulosten taulukoita	70
Liite 3. Loppukyselylomakkeen kopio	74
Liite 4. Loppukyselyn tulosten taulukoita	78

1 Johdanto

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa erillisiin erityisopettajien opintoihin päässeiden opettajien odotuksia ja käsityksiä tulevista opinnoistaan sekä tarkastella, miten nämä odotukset ja käsitykset tulevat vastaamaan saatuun koulutukseen. Tutkimuskohteena on Helsingin yliopistoon syksyllä 2016 päässeet opiskelijat, joita on yhteensä 100.

Tutkimuksen teoreettisena pohjana on opettajan professio erityisopettajan näkökulmasta. Koska täydennyskoulutuksen merkitys ja ammatillinen kehittyminen ovat osa opettajan profession rakentumista, tarkastellaan niiden merkitystä tässä opinnäytetyössä. Tutkimusote on kvantitatiivinen ja osin kvalitatiivinen. Tavoitteena on tehdä syksyllä 2016 alkukyselylomake heti opintojensa alussa ja loppukysely keväällä 2017 opintojensa lopussa oleville opiskelijoille. Kysymyksistä pyritään saamaan sellaisia, ettei niissä olisi tulkinnan varaa ja saataisiin sellaista tietoa, jota yliopisto voi hyödyntää erillisten erityisopettajien opintoja kehittäessään. Tulosten tilastollisessa analysoinnissa käytetään PASW Statistics 24- ohjelmaa. Avoimien kysymyksien vastauksia analysoidaan laadullisesti teemoittelemalla.

Tämän tutkimusaiheen innoittajana on aikaisemmin tehty kandidaatin tutkielman aiheesta: *Opettajien kokema hyöty Avoimen yliopiston erityispedagogiikan perusopinnoista*. Siitä jäi kipinä tutkia saman tyypistä aihetta myöhemmin. Erityispedagogiikan opintojen aikana on useammalla kurssilla ollut mukana erillisiä erityisopettajan opintoja suorittavia opiskelijoita. Heidän kanssaan käydyt keskustelut opinnoista ja opettajuudesta sekä erityisopettajakoulutuksen hyödyllisyydestä ovat antaneet sysäyksen tälle tutkimukselle.

Erityisopettajiksi opiskelevia ja koulutuksen rakennetta on tutkittu aikaisemmin. Ossi Ahvenainen ja Kirsti Laakso (1981) ovat tarkastelleet erityisopettajakoulutuksen kehittymistä, sen hetkistä tilannetta ja koulutuksen uudistamista. Pohjoismaisten koulujärjestelmien kehittyessä 1980-luvulla enemmän integraa-

tion suuntaan vaatimukset ja odotukset kohdistuivat erityispedagogiikan suuntaan ja siten myös erityisopettajakoulutukselle. Opettajankoulutustoimikunnan mietinnön (1975) mukaan erityisopettajakoulutus olisi pitänyt toteuttaa kaikilta osin yhden lukuvuoden kestäväenä jatkokoulutuksena. Tätä näkemystä perusteltiin sillä, että koulutukseen hakeutuvilla on riittävät teoreettiset perusteet ja valmiudet ns. normaaliopetuksesta. Erillisten erityisopettajien koulutus koettiin edelleen tärkeäksi ja opintojen laajentamista kahden lukukauden mittaiseksi ei koettu tarpeelliseksi johtuen mm. koulutushalukkuudesta ja palkkaukseen liittyvistä seikoista. Koulutukseen hakeutuvilla oli myös jo 4–5 vuotta opettajaopintoja takana. Pelkällä ylioppilaspohjalla pystyi kouluttautumaan erityisopettajaksi 4 vuodessa. Kuitenkin ns. uusimuotoista erityisopettajakoulutusta oli hyvä pitää vaihtoehtona, koska tämä koulutus toteutettiin hyvän suunnittelun pohjalta ja sisään otetut opiskelijat olivat korkeatasoisia. (Ahvenainen & Laakso, 1981, 1, 32–33.)

Joel Kivirauma (1991, 9, 46) on tutkinut, minkä tyyppisiä tulevat erityisopettajat ovat hakutietojen perusteella. Helena Thuneberg (2006, 102, 104–105) on tutkinut erityisopettajakoulutukseen hakeneiden minäkuvaa (tutkimus vuonna 2001). Thunebergin tutkimuksessa tuli esiin, että hakijat olivat saman tyyppisiä keskenään. Pääsääntöisesti heillä oli myönteinen minäkäsitys. Hakijat olivat kunnianhimoisia, ahkeria, vastuuntuntoisia ja kokeilevia. He kokivat olevansa myös empaattisia ja sosiaalisia ja toisten kanssa toimeen tulemistä pidettiin tärkeänä. Myönteisen minäkuvan omaavat hakijat uskoivat oppilaiden kehittymiskykyyn ja hyväksyivät erilaisuuden.

Myös opettajan työssä olevia erityisopettajia on tutkittu eri näkökulmista ja heitä on tutkittu yhdessä luokanopettajien kanssa. Marja Spoof (2007) on tutkinut luokanopettajien ja erityisopettajien eettistä pohdintaa opettajan voimavarana. Marjukka Haukka (2015,1) on tutkinut erityisopettajien suhtautumista integraatioon ja inklusioon.

2 Täydennyskoulutuksen merkitys opettajalle ja erityisopettajakoulutuksen alkaminen

Tämän tutkimuksen aihe liittyy opettajien täydennyskoulutukseen. Erillisiä erityisopettajan opintoja suorittavat opiskelijat, joilla on jo opettajan pätevyys ja työkokemusta alalta, haluavat lisää koulutusta. Opinnot ovat laajuudeltaan 60 opintopistettä ja ovat yliopistojen tutkinnoista annetun asetuksen (794/2004, § 19) mukaiset erityisopetuksen työhön ammatillista valmiutta antavat opinnot; koulutusta, joka tuottaa pätevyyden. ([helsinki.fi. opiskelu](http://helsinki.fi.opiskelu) / hae opiskelijaksi / opettajankoulutuksen erilliset opinnot).

Täydennyskoulutusta voidaan määritellä eri tavoin. Se voi olla lyhytaikaista koulutusta, jonka avulla opettaja voi ylläpitää ja kehittää omaa ammatillisuuttaan. Edelleen koulutuksella pyritään saamaan lisäkelpoisuutta, kun taas uudelleen-koulutus tähtää uuteen ammattiin. Ammatillinen koulutus voi myös olla omaehtoista koulutusta, henkilöstökoulutusta tai työllisyyskoulutusta. Omaehtoisen koulutuksen maksaa mahdollisesti työntekijä itse, henkilöstökoulutuksen kustannuksista vastaa työnantaja ja työllisyyskoulutuksen kustannuksista vastaa valtio. Näiden lisäksi on olemassa niin sanottua ”välimaastokoulutusta”, kuten apurahan avulla opiskelua ja ulkopuolisten organisaatioiden tarjoamaa koulutusta. Kaiken kaikkiaan täydennyskoulutusta voidaan määritellä niin, että se on toimintaa, jossa opettajan kelpoisuuden omaavat henkilöt saavat työnsä kannalta tarpeellisia tietoja ja kokemuksia. Tätä pohjaa ajatellen opettajien täydennyskoulutus on melko laaja asia. (Heikkinen, 2007, 18.)

Erityisopettajaksi kouluttautuminen oli aluksi aikuiskoulutusta. Opettajat hankkivat uuden pätevyyden lisäkoulutuksella. Pohjakoulutuksena oli yleensä kansankoulunopettajan koulutus tai oppikoulunopettajan koulutus. Ensimmäisten kansakoulujen erityisluokkien toiminta alkoi 1800-luvun lopulla ja erityiskoulut 1860-luvulla, mutta erityisopettajien koulutus alkoi vasta 1950-luvulla, noin sata vuotta myöhemmin kuin erityisopetus oli alkanut. Erityisopettajakoulutus alkoi Jyväskylässä syksyllä 1959, kun tarkoitetaan nykyistä erityisopettajakoulutusta tai sen edeltäjää. Vuosilukua ei voi kuitenkaan pitää ainoana erityisopettajan koulutuk-

sen alkamisajankohtana, koska esimerkiksi sokeainkoulutuksessa toimivilta erityisopettajilta vaadittiin jo 1890-luvun lopussa työhön soveltuvaa koulutusta. (Kivirauma, 2010, 100–102.)

Apukouluasetus vuonna 1952 määritteli kansakoulun erityisopetusta ja erityisopettajuutta tarkemmin ensimmäisen kerran. Asetuksessa mm. erityisopettajien eläkeikä laskettiin 55 vuoteen ja luokkakoon ylärajaksi määriteltiin 15 oppilasta. Asetuksen mukaan apukoulunopettajan virassa kelpoinen opettaja oli sellainen, joka oli pätevä vastaavaan yläkoulun tai jatko-opetuksen virkaan. Kunta saattoi kuitenkin määrätä lisäehtona ”erikoisopintoja”. Myöhemmin erityisopettajien koulutuskysymykseen tuli ratkaisu vuoden 1958 Erityisopettajain koulutuskomitean pohjalta. Sen mukaan erityisopettajaksi kouluttautuminen oli kolmivaiheinen prosessi. Kansankoulunopettajaksi valmistunut hoiti pätevyytensä mukaista virkaa määrääjän, minkä jälkeen vasta saattoi hakea jatkokoulutukseen. Ehdoksi esitettiin 35 vuoden yläikärajaa ja lausuntoa soveltuvuudesta erityisopettajaksi kansankouluntarkastajalta sekä yhden vieraan kielen taitoa. Erityisopettajaksi opiskelevan opettajan opinnot oli jaettu viiden pääotsikon alle. Opintoihin kuului pedagogiikkaa, erityiskasvatusoppia, psykologiaa (mm. älykkyystutkimus ja psykodiagnostiikka), sosiologiaa ja sosiaalipolitiikkaa, biologis-lääketieteellisiä opintoja sekä kielelliset häiriöt ja aistiviat- opintoja. Komitealla oli näkemys siitä, miten koulutus tulisi järjestää. Sen mukaan ryhmätyöskentely ja itsenäinen opiskelu olivat tärkeitä. Komitean mukaan opiskelijan tekemien ”erikoistöiden” kautta olisi mahdollista syventyä asioihin, joihin yhteisten opintojen aikana ei kyettäisi syventyä. Lisäksi erityisopettajien koulutuspaikaksi komitealla oli selkeä näkemys. Näiden ajatusten pohjalta erityisopettajakoulutus alkoi Jyväskylässä vuonna 1959 professori Niilo Mäen johdolla. (Kivirauma, 2010, 103–104.)

Joel Kivirauman katsauksesta käy ilmi, että erityisopettajan koulutuksen on voinut aikojen saatossa hankkia monella eri tavalla. Sokeain- ja kuurojenkoulujen opettajat hankkivat koulutuksensa oppimissopimusmallilla, kun taas kansakoulunopettajat huolehtivat erityisopetuksesta lähinnä omaan mielenkiintoon pohjautuvan alan täydennyskoulutuksen turvin. Oppia haettiin valtion vajaamielislaitoksista, ulkomailla olevista erityiskouluista ja kongresseista, mutta myös kotimaassa täydennyskoulutustarjonnasta. Opettajan professionaalisuutta ajatellen

kansankoulunopettajat olivat eri asemassa kuin sokeainkoulunopettajat pidemmällä koulutuksellaan. (Kivirauma, 2010, 104–105.)

Koska 1970-luvun lopulla pääkaupunkiseudulla oli pulaa pätevistä erityisopettajista, päätettiin tilanteeseen saada muutos. Espoolainen opettaja Reino Harjunkoski teki selvityksiä opetusministeriölle ja kävi neuvotteluja siitä, että erityisopettajakoulutus saataisiin pääkaupunkiseudulle ja perusteli asiaa sillä, että epäpätevät erityisopettajat eivät kyenneet lähtemään Jyväskylään tai Joensuuhun päteväytymään työn ohessa. Vaikka selkeä tarve tunnistettiin koulutukselle Helsingissä, vastustettiin asiaa Jyväskylän ja Joensuun yliopistoissa. Vastuksesta huolimatta opetusministeriö päätti aloittaa erityisopettajien poikkeuskoulutuksen Helsingin yliopistossa ja ensimmäinen asetus asiasta annettiin vuonna 1980. Koulutus osoitti nopeasti tarpeellisuutensa ja opetusministeriö jatkoi ja laajensi koulutusta myöhemmin. Vuosien 1980–1986 jälkeen erityisopettajien koulutus vakinaistettiin ja alalle perustettiin professorin, assistentin sekä lehtorin virat. (Linnansaari & Hytönen, 2006, 27–28.)

2.1 Ammatillinen kehittyminen

Haluun kouluttautua vaikuttaa, miten tärkeänä opettajat pitävät ammatillista kehittymistä. Ammatillisen kehittymisen yhteydessä voidaan puhua myös ammatillisesta kasvusta. Kumpaa termiä käytetäänkin, on hyvä ensin määritellä, mitä ne tarkoittavat. Ammatillinen kehittyminen tai kasvu on koko opettajan työiän kestävä prosessi, joka alkaa opettajaksi kouluttautumisen aikana, sitä ennen mahdollisessa opettajan työssä ja valmistumisen jälkeen opetustehtävissä. Ammatillinen kehittyminen on monisyinen prosessi, jonka ytimessä on ajattelun ja toiminnan välinen yhteys. Prosessissa voi olla sekä kehitystä tukevia, että sitä ehkäiseviä tekijöitä. Tällä tarkoitetaan sitä, että ammatillinen kehittyminen muokkautuu sosiaalisissa ja kontekstuaalissa yhteyksissä. Vaikka ammatillinen kehittyminen ja kasvu ovat opettajan oma henkilökohtainen prosessi, yhteisöllinen ulottuvuus vaikuttaa myös siihen. (Heikkinen, 2007, 12–13, 91.)

Opettajan ammatilliseen kehittymiseen vaikuttavat käyttöteoria ja subjektiivinen kasvuteoria. Elämänkulun opiskelu- ja oppimiskokemukset ovat perustana subjektiiviselle kasvuteorialle opettajankoulutuksen lisäksi. Teoriaan kuuluvat ne uskomukset ja tiedot, jotka opiskelija kokee relevanteiksi aikaisempien kokemustensa perusteella oppimisessa, opettamisessa ja kasvattamisessa. Opiskelijoiden omat kokemukset sekä epärealistinen näkemys omista opettajankyvyistä voivat johtaa siihen, että he aliarvioivat teoreettisen tiedon merkitystä ja soveltavat opetusmalleja ilman kriittistä otetta. Opettajan toimintaa ohjaa myös ns. käyttöteoria, joka on sisäinen säännöstö (ihmis-, oppimis-, ja tietokäsitys). Opettajalla on oma käyttöteoria, joka auttaa häntä opettajan työssään. Omat arvot ja tiedot ohjaavat opettajan toimintaa. Käyttöteoria ohjaa opettajan ammatillista toimintaa ja se on tietoa ja uskomuksia sisältävä järjestelmä hyvästä opetuksesta. Opettaja muokkaa omaa käyttöteoriaansa refleктоimalla. Teoreettinen tietämys ja täydennyskoulutus luovat perustaa opettajan käyttöteorialle. Oman arvoperustan ja kasvatustietämyksen pohtiminen sekä reflektiivisen itsearvioinnin merkitys ovatkin tärkeitä opettajankoulutuksessa opittavia asioita. Reflektion ja voimaantumisen lisäksi opettajan ammatilliseen kehittymiseen vaikuttavat opettajuuden orientaatiot. (Honkanen, 2013, 5–6 Luukkaisen 2004 mukaan; Heikkinen, 2007, 92.)

Heikkisen (2007, 97–98) mukaan opettajaksi kehittyminen ja kasvaminen on niin monisyinen prosessi, että siitä on vaikeaa rakentaa tai kehittää uutta teorianallia. Opettajuuden kehittymistä onkin syytä tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan laajempi ymmärrys erilaisten tekijöiden vaikutuksesta. Opettajaksi kasvamiseen vaikuttavat oman sisäisen kasvun lisäksi ulkoiset tekijät, kuten ympäristö ja kulttuuri. Prosessiin vaikuttavaa se, miten yksilö itse näkee mahdollisuutensa kehittyä. Kehittyminen tapahtuu aina jossakin ympäristössä, joka asettaa tietyt ehdot ammatilliselle kehitymiselle, kuten ammatin tehtävät ja vaatimukset.

2.2 Erilliset erityisopettajan opinnot- koulutuksen rakenne

Niin kuin edellä on tullut esiin, täydennyskoulutuksella on tärkeä rooli opettajakoulutuksessa. Samalla tavalla se on tärkeää erityisopettajakoulutuksessa. Erityisopettajiin kohdistuu monenlaisia odotuksia ja työ on vaativaa. Erityisopettajien peruskoulutus ei pyri kaikkien tarvittavien tietojen ja taitojen opettamiseen. Yliopistojen täydennyskoulutusyksiköt ja eräät muut tahot ovat kehittäneet yhdessä erilaisia erityispedagogiikan täydennyskoulutusmahdollisuuksia. Koulutus voi olla laajan kokonaisuuden opetusta, kuten inklusiivinen opetus- ja oppimisympäristön luominen. Tai se voi olla jonkin spesifin osa-alueen tai menetelmän koulutusta tai pätevyyden saamista jollekin erityisopetuksen osa-alueelle. (Lahtinen, 2010, 197.)

Erityisopettajaksi tai erityisluokanopettajaksi voi kouluttautua opiskelemalla erityisopettajan erilliset opinnot (60 op) aikaisemmin suoritettua opettajantutkinnon jälkeen. Opinnot antavat valmiuksia toimia tukea tarvitsevien oppilaiden opettajana. Erilliset erityisopettajan opinnot on mahdollista suorittaa Jyväskylän, Joensuun, Helsingin ja Turun yliopistoissa sekä Åbo Akademiassa Vaasassa. Koulutusta on myös toteutettu muillakin paikkakunnilla, kuten Maarianhaminassa, Kokkolassa ja Kajaanissa. Ammatilliselle puolelle suuntautuvat erityisopettajat kouluttautuvat Hämeen ja Jyväskylän ammattikorkeakouluissa ja Vaasassa Åbo Akademin kasvatustieteellisessä tiedekunnassa. Ammatillisten erityisopettajien määrä on kasvanut. Pätevöitymisen jälkeen ammatillinen erityisopettaja voi toimia erityisluokanopettajana tai konsultoivana erityisopettajana sekä koordinointi- ja kehittämistehtävissä. (Lahtinen, 2010, 197.)

Koska tämä tutkimus käsittelee opiskelijoita, jotka pätevöityvät erityisopettajiksi suorittamalla erilliset erityisopettajan opinnot Helsingin yliopistossa, tarkastellaan siellä suoritettavaa koulutusrakennetta. Erillisten erityisopettajien opintojen (60 op) tavoitteena on antaa opettajalle ammatilliset valmiudet ja kelpoisuus erityisopetuksen tehtäviin perus- ja esiopetuksessa sekä varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on kouluttaa monipuolisia asiantuntijoita, joilla on hyvät vuorovaikutustaidot ja ymmärrys erityispedagogiikan laajuudesta. Tärkeitä asioita koulu-

tuksessa ovat eettiset asiat, opiskelijan henkilökohtainen kasvu ja ammatti-identiteetin kehittyminen. Teorian soveltaminen käytäntöön, verkostoituminen ammattialan asiantuntijoiden kanssa sekä tutkivaksi opettajaksi kehittyminen ovat myös keskeisiä tavoitteita tässä koulutuksessa. Erilliset erityisopettajan opinnot sisältävät kolme teemaa, jotka ovat käyttäytyminen, hyvinvointi ja vuorovaikutus (1. teema), oppimisen tukeminen (2. teema) sekä ammatillinen kasvu (3. teema). Erityispedagogiikan perusopintojen (25 op/15 ov) tulee olla suoritettuna haettaessa erillisiin erityisopettajan opintoihin. Näillä opinnoilla opiskelija voi korvata 20 opintopistettä erillisen erityisopettajan opintojen tutkinnosta. Koska erilliset erityisopettajan opinnot eivät vastaa erityispedagogiikan aineopintoja, on opiskelijalla mahdollisuus täydentää opinnot aineopinnoiksi. Erillisiin erityisopettajan opintoihin valitulla tulee myös olla vähintään 18 kuukautta opettajakemusta päätoimisesta opetustehtävästä. (EO_erill_2016-2021.pdf, 1–2; eomuokattu3, 2–3.)

Teema 1 sisältää käyttäytymiseen, hyvinvointiin ja vuorovaikutukseen liittyviä asioita. Opintoihin sisältyy normaalin ja poikkeavan kielenkehityksen teoriaa sekä tietoa siitä, miten voi tukea lapsen kielen kehitystä. Kuulo- ja näkövammojen tuomien haasteiden ymmärtäminen ja perustietojen saaminen viittomakielestä kuuluvat myös tämän teeman sisältöön. Lisäksi 1. teeman kokonaisuuteen kuuluu haastavan käyttäytymisen muodot ja syyt, positiivisen pedagogiikan periaatteet ja oppilaan vahvuuksien tunnistaminen, interventioiden merkitys lasten tunte- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamisessa. Teema 2 sisältää oppimisen tukemiseen liittyviä asioita. Aivojen toiminnan perusperiaatteet, niiden muovautuvuus ja muovautuvuuden tukeminen, keskushermoston kehitys ja oppimisvaikeuksien diagnostiikkaan liittyvät kysymykset sekä aikuisen merkitys myönteisen oppimisympäristön muovaamisessa ovat keskeisiä sisältöjä. Teemaan 2 kuuluu lisäksi omana kokonaisuutena vaativa erityinen tuki, ja mitä se käytännössä tarkoittaa ja miten tämän tuen piiriin kuuluvaa oppilasta voidaan tukea. Myös tietoa lukitaidoista ja –vaikeuksista sekä matemaattisista vaikeuksista käsitellään tämän teeman yhteydessä. Viimeinen teema (3.) sisältää ammatilliseen kasvuun ja tutkivaan erityisopettajuuteen kuuluvia asioita. Tämän teeman yhteydessä opiskelijat tutustuvat erityispedagogiikan kenttään, suorittavat harjoittelun ja tekevät tieteellisen lopputyön. (EO_erill_2016-2021.pdf, 3–11.)

3 OPETTAJAN PROFESSION

Luukkaisen mukaan opettajan ammatti on asiantuntija-ammatti. Asiantuntija-ammattien kohdalla tarkastellaan merkitystä, asemaa ja tehtävää sekä merkitsevyyttä professio-tarkastelun avulla. Professio-sanalle ei ole hyvää suomenkielistä sanaa ja käsitteenä se ei ole yksiselitteinen. Yhteiskuntatieteilijät käyttävät termiä silloin, kun viittaavat arvostettuun ammattiin, jonka tunnuspiirteenä on abstrakti tietoperusta, melko paljon harkintavaltaa työssä ja usein miten auktoriteettiasema suhteessa asiakkaisiin. Lisäksi pyrkimyksenä on edistää yhteistä hyvää. Profession tunnusmerkkeinä voidaan pitää riittävää erityisasiantuntemusta, eettisten koodien omaksumista, kuten toimintaa asiakkaan parhaaksi ja ammatillista autonomiaa. Myös ammatin vaatimat älylliset taidot, kuten akateeminen koulutus ja jatkuva oppimisen merkitys sekä ammattipätevyyden määrittely ovat profession tunnusmerkkejä. (Luukkainen, 2004 27–28.)

Lahtisen (2010, 173) mukaan, professionaalisuus tarkoittaa sitä, että ammatinharjoittaja hallitsee työnsä ja hänellä on siihen muodollinen pätevyys. Ammatille, jota kutsutaan professioksi, on asetettu korkeat vaatimukset. Opettajaprofessio on niin laaja asia, että sitä ei voi määritellä yhdellä tavalla. Luukkaisen (2004, 60) mukaan jatkuva pyrkimys opettajan ammatilliseen kehittymiseen ja täydennyskoulutukseen on osa pyrkimystä opettajaprofessioon, vaikka kaikissa maissa tätä ei ole ymmärretty. Ammatillinen kehittyminen pitää sisällään niitä asioita, jotka kehittävät opettajan taitoja, tietoja ja muita työn vaatimia ominaisuuksia. Oman professionaalisuuden kehittymiseen vaikuttaa kouluttautumisen lisäksi oma henkilökohtainen reflektointi.

Opetus- ja kasvatustyön resurssien vähentäminen, opetustyön yksityisyyden korostaminen ja koulumaailman kiireinen arki asettavat kehykset opettajan työlle. Nämä asiat vievät tilaa opettajan professionaaliselta kehittymiseltä. Opettajan professionaalisuutta ja asiantuntijana vaikuttamisen mahdollisuuksia on myös epäilty sekä koulun sisällä, että ulkopuolella. Myös tutkijat ovat keskustel-

leet siitä, onko opettajan ammatti professio vai suoritustason työtä. Osa tutkijoista on löytänyt määritelmiä profession puolesta, osa suhtautuu näihin määritelmiin kriittisesti. Kuitenkin käsitys siitä, että opettajan tehtävä on vain opettaa, on väärä. Myös opettajat itse kokevat, että heidän työnsä arvostus on vähentynyt. Opettajan ammatillinen identiteetti kehittyy koko ajan. Suhde omaan työhön ja näkemys siitä, mitä oma opettajuus on, elää ja muuttuu. Yhteiskunnan ja arvojen muuttuessa opettajille tarjotaan yhä uusia rooleja ja tehtäviä. Opettajat kokevat olevansa itse vastuussa ammattinsa kehittämisestä. He näkevät ammattiinsa kuuluvia haasteita, joita pyrkivät kehittämään ja uudistamaan. (Heikkinen, 2007, 64; Karvinen, 2014, 5.; Luukkainen, 2004, 62.)

Opettajan ammatin professionaalisuus voi pysyä vahvana ja jopa vahvistua, jos professiota uudistetaan opettajan työn lähtökohdista. Opettajan työhön kuuluu tärkeänä asiana inhimillisen kasvun edistäminen. Opettajat sitoutuvat oppijoihin ja heidän oppimisensa tukemiseen. Tämä on erittäin keskeinen ja tärkeä asia opettajan profession kannalta. Toinen tärkeä asia on yhteiskunnallinen vastuu. Opettajan profession ytimeen kuuluu oppiminen, kehittyminen, kasvaminen ja opettaminen. Ne ilmenevät yksilöllisenä ja yhteisöllisenä professionaalisuutena. (Heikkinen, 2007, 65.)

3.2 Opettaja asiantuntijana

Opettajan asiantuntijuutta voidaan tarkastella ja kuvata kolmesta näkökulmasta. Ne ovat kognitiivinen näkökulma, osallistumis- ja luomisnäkökulma. Kognitiivinen eli mielensisäinen näkökulma painottaa tiedollista puolta. Tämän lähestymistavan avulla on saatu tietoa siitä, miten kokeneen opettajan ongelmanratkaisutaidot poikkeavat aloittelevan opettajan vastaavista taidoista. Koska tämä lähestymistapa painottaa yksilökeskeisyyttä, tarvitaan muitakin lähestymistapoja. Osallistumisnäkökulman mukaan asiantuntijaksi tuleminen on sosiaalinen ilmiö. Tässä lähestymistavassa oppiminen ja asiantuntijuus nähdään kontekstisidonnaisena, jolloin pyrkimyksenä on päästä autenttisiin oppimisympäristöihin. Tällöin aloitteleva opettaja seuraa ensin ja taitojen kasvaessa osallistuu enemmän

samalla kehittäen asiantuntijan identiteettiä. Tässä näkökulmassa eksperttisyys nähdään täysivaltaisena osallistumisena ja asiantuntijuus saadaan perinteisellä oppipoikamallilla. Mallin heikkoutena on se, että ei luoda uusia käytänteitä, vaan toistetaan entisiä. Kolmas näkökulma eli tiedon luomisen näkökulma yhdistää kognitiivisen näkökulman ja osallistumisnäkökulman hyviä puolia ja tuottaa niiden avulla uuden tavan lähestyä asiantuntijuutta, jolloin asiantuntijuutta tarkastellaan yksilöllisenä ja yhteisöllisenä tiedon luomisena. Kaikki kolme näkökulmaa ovat tärkeitä opettajan asiantuntijuuden ymmärtämisessä. Kuitenkin tiedon luomisen näkökulma on opettajan profession kehittämisen kannalta keskeinen, toisin sanoen tutkimus ja käytännön opetustyö yhdessä. (Tynjälä, 2004, 174–175, 188–189.)

Opettajan asiantuntijuutta voidaan tarkastella myös käsiteillä kompetenssi, kvalifikaatio ja ”äänetön ammattitaito”. Kun työ asettaa vaatimuksia, tietynlaista osaamista ja kehittymistä ammattitaitoiselta työntekijältä, voidaan puhua kvalifikaatiosta. Se on tunnustettua osaamista, jolla työntekijä vastaa työn tuomaan haasteeseen. Kompetenssi liittyy työntekijän ammattitaitoon hänen omasta näkökulmastaan. Kvalifikaatio ja kompetenssi eroavat toisistaan niin, että esimerkiksi opettaja voi olla muodollisesti kelpoinen (kvalifioitunut) tekemään työtä, mutta ei menesty työssään, eli hänellä ei ole työhön vaadittavaan kompetenssia. Onkin tärkeää, että opettajankoulutus voi tuottaa opiskelijalle kompetenssia opettajan työhön. (Luukkainen, 2002, 79.) Weinertin mukaan kompetenssi on erikoistunut joukko kykyjä, pätevyyttä ja taitoja, jotka ovat tärkeitä tietyn päämäärän saavuttamiseksi. Käsitteenä se viittaa yksilön tai ryhmän ehdottomiin edellytyksiin vastata erilaisiin vaatimuksiin. Kompetenssin käsitettä tulisi käyttää silloin, kun vaatimukset ovat tiedollisia, mutta sisältävät myös motivaatioon liittyviä sekä eettisiä ja sosiaalisia osatekijöitä. (Weinert, 2001, 45, 62.) Pietilän (2008, 39) mukaan kompetenssi on opettajan kokemus omasta ammatillisesta pätevyydestään. Ammatillisessa kompetenssissa sisäinen systeemi on henkilökohtaista potentiaalia, joka luo mahdollisuudet toimia opettajan tehtävässä. Ulkoinen systeemi edustaa ympäristöä, jossa opettajuus tulee esiin. Virtasen (2013, 226) mukaan opettajan työtä tukevia kompetensseja ovat tunneällyn taidot, kuten itsekontrolli, empaattisuus, konfliktinhallintataidot ja ryhmä- ja yhteistyötaidot, jotka auttavat opettajaa jaksamaan työssään.

Yhteiskunnan muuttuessa myös kvalifikaatiot muuttuvat. Muutokset heijastuvat työhön ja osaamista pitää kehittää. Täydennyskoulutuksella on tässä tärkeä rooli. Kvalifikaatioiden rinnalla puhutaan myös ”äännettömästä ammattitaidosta”. Tällä tarkoitetaan sitä, että työssä tarvitaan taitoja, jotka näkyvät käytännöllisenä tai toiminallisena tietona ja ovat osa työn kokonaishallintaa, mutta eivät ole välttämättä tiedostettuja. Tieto on henkilökohtaista ja niin syvälle juurtunut toimintaan kokemuksen kautta, ettei sitä tarvitse erikseen pohtia. Se on myös yhteydessä työhön sitoutumiseen. Äänettömällä ammattitaidolla on suuri merkitys opettajan työssä. Opettaminen ei ole pelkkää opettamista ja tietämistä, vaan vuorovaikutusta oppilaiden kanssa. Oppilaiden kohtaamisessa tulee esiin erilaisia tilanteita, joissa tiedostamattomat tekijät ohjaavat niitä. Koska opettajan työ on ihmissuhdetyötä, erilaiset kohtaamiset tuovat ammattitaitoa opettajalle. Vahva sitoutuminen työhön vahvistaa tätä näkökulmaa. (Luukkainen, 2002, 80–82.)

3.3 Eettisyys opettajan professiossa

Opettajan professionaalisuudessa on keskeistä myös eettisyys. Se korostuu lasten ja nuorten kasvattamisessa ja opettamisessa. Opettajan ammattiakin ohjaa eettiset ohjeet, kuten lääkärin ja juristin ammattia. Tosin ohjeet ovat väljät. Opettaja voi kohdata työssään erilaisia ongelmia, joihin ei ole suoraa ohjetta. Kuitenkin taustalla on ideaaleja ajatuksia, joihin opettajan kannattaa pyrkiä kasvattajana. Aikuisen tehtävänä on kantaa vastuu oppilaistaan ja huolehtia heistä. Auttaminen, erilaisuuden kohtaaminen ja ryhmän huomioiminen ovat eettisesti tärkeitä periaatteita. Kun opettaja toimii eettisesti, oppii oppilas ymmärtämään, miten tärkeää se on. Arvostava ilmapiiri ja keskinäinen kunnioitus oppilaan ja opettajan välillä luovat turvallista ilmapiiriä. (Luukkainen, 2004, 62–63.)

Spoofin (2007, 4, 150) mukaan ammattieettinen pohdinta vaikuttaa opettajan oman persoonallisuuden kasvuun. Eettisen pohdinnan edellytyksenä on, että opettaja tarkastelee itseään syvällisesti ja rehellisesti. Jos opettaja haluaa kehittyä ja oppia, työ opettaa tekijäänsä. Koska jokainen oppilas on erilainen, täytyy opettajan ottaa se huomioon suhtautumisessa oppilaaseen. Opettajan työ on

eettisesti herkkää. Omat eettiset periaatteet ovat tärkeää sisäistää, koska työn tuomissa erilaisissa tilanteissa ne auttavat opettajaa toimimaan oikein. Oppilaiden näkökulmasta ei ole yhdentekevää, miten opettaja toimii. Spoofin tutkimuksessa tuli mm. esiin, että eettinen pohdinta lisää oikeudenmukaisuutta ja empattisuutta. Toisen rooliin asettuminen auttaa saavuttamaan eettisesti oikeita ratkaisuja monimutkaisiinkin asioihin.

3.4 Erityisopettajan professio

Koska erityisopettajan työ poikkeaa aineenopettajan ja luokanopettajan työstä, voidaan puhua erityiskasvatuksesta professiona. Erityisopettajalla on opettajan koulutus, mutta se ei pelkästään riitä, vaan pitää opiskella myös erityispedagogiikkaa ja koulutus on suhteellisen pitkä. Erityisopettajalla on melko suuri autonomia työssään, riippuen siitä minkä tyyppisessä erityisopettajan työssä toimii (erityisluokanopettajana, laaja-alaisena erityisopettajana). Jotta erityisopettaja selviää työnsä tuomista haasteista, on hänen oltava valmis yhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa ja ymmärtää se, mihin hänen ammattitaitonsa riittää ja mihin se ei riitä. On tärkeää, että erityisopettaja voi vaikuttaa koulussa niihin tekijöihin, joilla on merkitystä oppilaan oppimisympäristössä. Muun henkilökunnan lisäkoulutus ja asenteiden muutokset voivat olla tarpeen. Erityisopettajan vahvaa roolia voidaan tarvita koko kouluyhteisössä, jotta heikompienkin oppilaiden oppiminen mahdollistuu paremmin. Erityisopettajan työ onkin laajentunut asiantuntijarooliin, ohjaukseen, konsultointiin ja koulun kehittämiseen. Asiantuntijarooli voi vahvistaa erityisopettajan ammatillista asemaa. Erityisopettajan ammatitirooli sivuaa välillä myös kuntouttajan ja terapeutin työtä. Yhtenä tehtävänä on auttaa ja tarvittaessa puolustaa oppilasta. Myös eettisesti oikein toimiminen on keskeistä erityisopettajan työssä. (Karvinen, 2014, 8 – 10; Lahtinen, 2010, 175.)

Ammattietiikka ja erityiskasvatukseen kuuluvat eettiset kysymykset ohjaavat erityisopettajan työtä. Spoofin (2007) tutkimuksessa nousi esiin moraaliset velvoitteet, opettajien arvostus, vastuullisuuden vaatimus sekä tilannesidonaisuus. Tutkimuksessa opettajat korostivat oikeudenmukaisesti toimimista. He miettivät,

mikä on parasta koko ryhmän kannalta, mikä yksittäisen oppilaan kannalta. Ratkaisut eivät ole usein yhtä oikeudenmukaisia. Vaikka opettajat haluavat toimia vastuullisesti, he kokevat paineita odotusten ja vaatimusten suhteen. Erityisopettajat painottivat vielä enemmän vastuullisuuden merkitystä, koska joutuvat päivittäin pohtimaan omaa suhtautumista erilaisuuteen, kantamaan tietyllä tavalla kokonaisvastuuta ja puolustamaan sekä auttamaan heikompia oppilaita. Vaikka tietyt määräykset ohjaavat opettajan työtä, koulupäiviin sisältyy paljon tilanteita, joissa pitää pohtia vaihtoehtoja toimia. (Lahtinen, 2010, 177; Spoof, 2007, 138.)

Koulun kehittyminen ja opettajan kehittyminen ovat sidoksissa toisiinsa. Toisaalta koulun kehittäminen ja uudistukset huolestuttavat ja uuvuttavat opettajia. Tehokkuus ja kiire vaikuttavat opetuksen laatuun. Opetuksen ja opettamisen pitäisi olla koulussa ensisijaista ja testien tekeminen toissijaista. Tehokkuuden vaatimus heijastuu myös oppilaiden viihtymiseen ja väsymiseen koulussa. Opettajan työssä olisi tärkeää saada hiljaisen tiedon siirtämistä kokeneilta opettajilta vähemmän kokeneille opettajille. Hiljainen tieto näkyy opettajan tavassa tehdä työtä. Tutkimuksen mukaan kokeneemmat opettajat kohtaavat vähemmän ristiriitoja ja oppimisvaikeuksia kokemattomiin opettajiin verrattuna. Kokemuksen myötä opettajalle kehittyy asiantuntijuutta. Seuraava esimerkki kiteyttää erään opettajan ajatuksia: *”Niin mie oon ajatellut sitä, että erityisopettajan pitäis olla yli nelikymppinen et sillä ois sitä elämäkokemusta. Pitäis olla isojen ryhmien kanssa ja nähdä sitä lasten kehityskaarta, kokemuksen myötä tulee se semmonen näkemys asioihin.”* (Karvinen, 2014, 72, 49.)

3.5 Erityisopettajan laaja työnkuva

Kuten edellä on tullut esiin, erityisopettajan työnkuva on laaja ja työtä voi tehdä monenlaisilla kentillä. Ammattinetin (2016) mukaan, keskeisenä tehtävänä on antaa opetusta niille oppilaille, joilla on erityisen tuen tarpeita. Oppilaat voivat olla eri ikäisiä ja tarpeet saada erityistä tukea vaihtelevat. Erityisopettajan työssä tarvitaan tietoa erityispedagogiikasta. Erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksy-

minen ovat tärkeitä asioita. Myös joustavuus ja työn pitkäjänteinen suunnittelu ovat keskeisiä vaatimuksia. Ohjauksen ja opetuksen järjestäminen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa on oleellinen osa työtä. Erityisopettajia työskentelee peruskoulujen lisäksi mm. ammatillisissa oppilaitoksissa. Erityisopettajan tutkinto on kasvatustieteen maisterin tutkinto, jolloin pääaineena on erityispedagogiikka. Erityisluokanopettajan pätevyyden voi hankkia opiskelemalla niitä aineita, joita peruskoulussa opetetaan. Ammatillisessa oppilaitoksessa toimivalla opettajalla pitää olla oman koulutusalan korkeakoulututkinto, opettajan pedagogiset opinnot sekä erityisopettajan opinnot. (ammattinetti.fi / Ammatit / Opetusala / Erityisopettaja.)

Opettajuus käsitteenä muodostuu erilaisista tekijöistä ja se on kulttuuriin sidottua. Sen vuoksi eri kulttuureissa olevaa opettajuutta ei voi suoraan verrata toisiinsa. Opettajuuteen vaikuttaa ympäröivä yhteiskunta ja opettajan oma orientaatio tehtävään. Erityisopettajakoulutukseen ei hakeuduta sattumalta. Ammatilliseen erityisopettajakoulutukseen hakeutuvilla on yleensä pitkä kokemus työelämästä ja mahdollisesti opettajan tutkinto. Ammatilliset erityisopettajat ovat motivoituneita työhönsä ja suurin osa erityisopettajista kuvaa omaa opettajuuttaan sanoilla ”ammatillinen erityisopettaja”. (Honkanen, 2013, 5 Luukkaisen, 2004 ja Kaikkosen, 2010 mukaan.)

3.6 Inklusion merkitys opettajan työssä

Erityisopettajien määrä on kasvanut Suomessa koko ajan 1960-luvulta lähtien. Vaikka 1980-luvulla alkanut oppilaan integrointia edistävät ratkaisut ottivat jalansijaa koulumaailmassa, erityisluokanopettajien määrä kasvoi osa-aikaisten erityisopettajien (laaja-alainen erityisopettaja) määrään verrattuna. Vuosina 2005–2008 tapahtui muutoksia. Osa-aikaisten erityisopettajien määrä lisääntyi huomattavasti erityisluokanopettajiin verrattuna. Tilastoeroja tarkasteltaessa on katsottu opettajien virkanimikkeitä, mikä ei välttämättä täysin kerro siitä, minkälaista työtä erityisopettaja tekee koulussa. Moni opettaja voi toimia joustavasti sekä yksilö- että pienryhmäopettajana nimikkeestään huolimatta. (Lahtinen, 2010, 198–201.) Todennäköisesti yksi syy osa-aikaisten erityisopettajien mää-

rän kasvuun on se, että suomalaisten koulujen rakenteita on muutettu sellaiseen suuntaan, että mahdollisimman moni oppilas voi opiskella yleisopetuksen ryhmissä ja vain haasteellisimmat oppilaat, joilla on laajoja oppimisvaikeuksia ja muita haasteita, opiskelevat pienluokalla. Integraatio ja inklusioajattelu eli osallistava kasvatus vaikuttavat erityisopettajan työn kuvaan.

Erityisopetuksen ja inklusion kannalta tärkeä oli Salamancan julistus vuonna 1994. Siinä korostettiin, että yhteiskunta on avoin kaikille ihmisille, myös vammaisille, huolimatta siitä, minkälainen vamma on. Inklusio poikkeaa integraatiosta jonkin verran. Integraatiossa ajatellaan, että se on ehdollista ja riippuu ihmisen vamman tasosta. Esimerkiksi Yhdysvalloissa koululainsäädännössä ehdollisuus on tarkoittanut sitä, että ympäristörajoitteita on, mutta niiden pitää olla mahdollisimman vähän rajoittavia. Inklusiivisen näkemyksen mukaan rajoitteita ei ole, vaan palvelut tuodaan sinne, missä vammaisen haluaa olla. (Richarson & Powell, 2011, 102; Saloviita, 2012.)

Opettajien käsitykset inklusion tavoitteluun ovat varauksellisia. Erityisopettajat eivät ole yhtä kriittisiä luokanopettajiin ja aineenopettajiin verrattuna. Samaa mieltä opettajat ovat siitä, että nykyisillä resursseilla ei pystytä huolehtimaan jokaisen oppilaan tarpeista. Vaikka integraatiomyönteisyys on lisääntynyt Suomessa 1980-luvun jälkeen, opettajat ovat edelleen sitä mieltä, että vaikeimmin vammaisille ja erityisesti vaikeasti sopeutumattomille oppilaille on hyvä olla erillinen oppimisympäristö. (Moberg & Savolainen, 2010, 94–95.) Haukan (2015, 61) tutkimuksessa tuli esiin, että vaikka erityiskoulun erityisopettajia mietitytti inklusion toteutuminen käytännössä, opettajat ajattelivat, että se voi toisaalta poistaa jaottelun erityis- ja yleisopetuksen oppilaisiin. Elliotin (2008, 54) mukaan opettajan positiivisella asenteella inklusioon on iso merkitys. Amerikkalaisessa tutkimuksessa liikunnanopettajat, jotka suhtautuivat inklusioon myönteisesti, antoivat oppilaille enemmän mahdollisuuksia harjoitella liikuntatunneilla. Sillä ei ollut merkitystä, oliko oppilaalla erityisiä tuen tarpeita vai ei.

Aito kohtaaminen opettajan ja oppilaan välillä on tärkeää. On hyvä pohtia, minkälaisia ratkaisuja käyttää, kun haasteita ilmenee. Opettaja voi helposti käyttää vanhoja totuttuja malleja. Inklusiivinen kasvatus on esillä ruotsalaisessakin eri-

tyispedagogiikan tutkimuksessa. Osa tutkijoista on kuitenkin sitä mieltä, että luokittelevaa näkökulmaa pitäisi myös käyttää, koska koulut ovat suoritus- ja saavutussuuntautuneita. Opettajan ammattia voidaan pitää yhtenä tärkeimpänä ammattina kaikista ammasteista. Opettaja toimii tiennäyttäjänä, joka voi aidosti kohdata oppilaan. On myös tärkeää ottaa huomioon oppilaan ympäristö, sen suhde yksilöön. (Mathiasson, 2013, specialpedagogik.se.)

4 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää erillisiä erityisopettajan opintoja suorittavien opettajien odotuksia ja käsityksiä tulevasta koulutuksesta ja tarkastella opintojen lopussa, miten saatu koulutus vastaa odotuksiin ja toiveisiin.

TUTKIMUSKYSYMYKSET:

1. Miksi opettajat ovat hakeneet erillisiin erityisopettajien opintoihin?
2. Miten tärkeää ammatillinen kehittyminen on opettajille?
3. Mitä toiveita ja odotuksia opettajilla on tulevasta koulutuksesta ja miten nämä käsitykset toteutuvat koulutuksessa?
4. Miten erillisten erityisopettajien koulutusta tulisi kehittää opiskelijoiden mielestä?

5 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutetaan kyselytutkimuksena ja tutkimuskohteena ovat Helsingin yliopistossa erillisiä erityisopettajan opintoja suorittavat opettajat, jotka ovat aloittaneet opintonsa syksyllä 2016 ja päättävät ne keväällä 2017. Opiskelijoita on yhteensä 100 ja he kuuluvat kolmeen ryhmään, jotka ovat ELO-ryhmä: erilliset erityisluokanopettajan opinnot, EO-ryhmä: erilliset erityisopettajan opinnot (laaja-alainen erityisopettaja) ja VEO-ryhmä: erilliset varhaiskasvatuksen erityisopettajan opinnot (eo-muokattu3,1).

Kyselytutkimuksen etuna on, että sen avulla voidaan kerätä laaja aineisto. Tällöin tutkimuksessa voi olla mukana paljon henkilöitä, joilta voidaan kysyä monia asioita. Kyselyn käyttäminen tutkimuksessa säästää tutkijan aikaa. Jos lomake on suunniteltu huolellisesti, on aineisto nopeaa siirtää tallennettuun muotoon ja analysoida tietokoneen avulla. Tutkijan ei myöskään tarvitse kehitellä uusia analysointitapoja, koska kerättyyn tietoon on kehitetty tilastolliset analyysitavat. Tosin tulosten tulkinnessa voi tulla eteen ongelmia. Kyselytutkimuksella on myös omat heikkoutensa. Aineisto voi olla pinnallinen ja tutkimus teoreettisesti vaatimaton. Täyttä varmuutta ei ole myöskään siitä, ovatko vastaajat vastanneet kysymyksiin rehellisesti ja huolellisesti tai ovatko vastausvaihtoehdot onnistuneita vastaajien näkökulmasta ja ovatko he perehtyneet asioihin, joita kysytään. Lomakkeen teko vie myös aikaa ja vaatii tietoa ja taitoa tutkijalta. Lisäksi *kato* voi nousta suureksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010, 195.)

5.1 Kyselylomakkeet

Kyselylomakkeet ovat itse rakennettuja ja ne toimivat tämän tutkimuksen mittarina. Hirsjärven ym. (2010, 202–204) mukaan kyselylomakkeen teossa on tärkeää käyttää esitutkimusta, jotta kysymyksiä voidaan vielä korjata ja muotoilla varsinaista tutkimuksen kyselyä varten. Kysymyksistä pyritään saamaan sellaisia, että ne ovat selkeitä, samalla tavalla ymmärrettäviä kaikille vastaajille. Sa-

noja: *usein, tavallisesti* tai *yleensä*, kannattaa välttää, koska ne ovat monimerkityksisiä. On tärkeää rajata kysymykset hyvin ja niiden kannattaa olla mieluummin lyhyitä kuin pitkiä. Kaksoismerkityksiä on syytä myös välttää. On parempi kysyä yhtä asiaa kerrallaan. Vastausvaihtoehtona on hyvä olla ”ei mielipidettä”, jos vastaajalla ei ole kysyttävästä asiasta mielipidettä. Monivalintavaihtoehdot ovat parempia verrattuna ”samaa mieltä / eri mieltä” –vaihtoehtoiseen kysymykseen. Ohjeena on, että lomakkeen alkuun laitetaan ns. taustakysymykset, kuten ikä, sukupuoli jne. Tosin iän kysyminen voi olla joillekin vastaajalle arka asia. Yleisemmät ja helpommat kysymykset kannattaa laittaa lomakkeen alkuosaan ja spesifimmät lomakkeen loppupuolelle. Yksittäisillä sanavalinnoilla saattaa olla merkitystä. Liian ammattimaisia sanoja ei kannata käyttää, koska kaikki vastaajat eivät välttämättä ymmärrä niitä. Kysymykset eivät saa myöskään olla johdattelevia, kuten kysymys: *Lasten kasvatus lienee nykyään vaikeaa?*

Alkukyselylomakkeessa on 34 väittämää, joissa jokaisessa on vastausvaihtoehtoja viisi Likertin asteikon mukaan (1=täysin eri mieltä, 2=hieman eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=hieman samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä). Lisäksi lomakkeessa on neljä avointa kysymystä. Väittämät ja kysymykset pohjautuvat tutkimuksen teoriaan ja kokemuksiin erityisopettajan työssä toimimisesta. Kandidatin tutkielman kyselylomake on myös ollut hyvänä pohjana tässä työssä. Lisäksi ohjaajalta on tullut rakentavaa palautetta kyselylomakkeiden rakentamisessa. Yksi laaja-alainen erityisopettaja kävi alkukyselylomakkeen läpi ja antoi arvokasta palautetta. Hän ehdotti myös sellaisia väittämiä aiheista, joita pitää tärkeänä erityisopettajan työssä (kasvun ja koulunkäynnin tuki, joka on lomakkeessa nimellä kolmiportainen tuki, oppilashuoltolaki ja pedagogiset asiakirjat). Toinen laaja-alainen erityisopettaja koe täytti alkukyselylomakkeen, minkä kautta avoimia kysymyksiä muokattiin uudelleen. Ohjaajan toiveesta lisättiin yksi avoin kysymys. Lisäksi Helsingin yliopistossa toimivalta Koulutuksen arviointikeskukselta tuli lomakkeeseen neljä väittämää, jotka ovat: 2, 14, 23 ja 32 (katso liite 1).

Loppukysely toteutettiin e-lomakkeena. Kyselyssä on 24 väittämää, joista osa on samoja kuin alkukyselylomakkeessa. Koulutuksen arviointikeskuksen alkukyselyssä olleet neljä väittämää olivat myös loppukyselyssä. Väittämien vas-

tausvaihtoehtoina käytettiin samaa Likertin 5-portaista asteikkoa, mikä oli ensimmäisessäkin kyselyssä. Väittämien lisäksi loppukyselylomakkeessa oli neljä avointa kysymystä. Ennen e-lomakkeen lähettämistä vastaajille, se käytiin läpi graduryhmässä. Lomakkeen toimivuutta testattiin koetäyttämällä kysely. Testausten pohjalta lomaketta muokattiin sopivammaksi mm. lisäämällä avointen kysymysten vastaustilaa, ennen kuin se lähti täytettäväksi opiskelijoille (katso liite 3).

Metsämuurosen (2009, 67) mukaan mittarin tarkoitus on tuottaa tietoa tutkittavasta asiasta. Mittari voi olla jopa yksi ainoa kysymys, mutta yleensä se kuitenkin koostuu useammasta osiosta. Perusajatuksena on, että mittarin avulla havainnoidaan ilmiötä niin objektiivisesti kuin mahdollista. Kehitetyllä mittarilla ei välttämättä tavoiteta tutkittavan asian todellista luonnetta. Sillä saa selville sen, mitä kyseisellä mittarilla voi saada. Jos mittari on huono, on saatu tietokin huonoa. Jos mittari on hyvä, voidaan saada luotettavaa tietoa.

Kyselylomakkeista on pyritty rakentamaan sellainen mittari, että saadaan juuri sitä tietoa, mitä halutaan saada. Lomakkeiden kysymysten ja väittämien vastaamiseen ei mene kovin paljon aikaa ja niistä on pyritty tekemään sellaisia, että niitä ei tulkittaisi monella tavalla. Väittämät eivät etene loogisesti samalla teemalla. Esimerkiksi ammatillisen kehittymisen tärkeyttä halutaan selvittää alkukyselylomakkeen aluksi näin: *Ammatillinen kehittyminen on minulle tärkeää*. Lomakkeen loppuosassa siitä on vastaavasti väittämä seuraavalla tavalla: *Ammatillinen kehittyminen on minulle toissijaista*. (katso liite 1). Ajatuksena on, että kun samaa asiaa selvitetään uudelleen eri tavalla, voidaan tarkastella sitä, miten luotettavasti vastaaja on vastannut väittämiin. Loppukyselylomakkeessa on noudatettu samoja periaatteita kuin alkukyselylomakkeessa. Koska loppukysely tehtiin sähköisesti, oli siihen mahdollisuus lisätä toiminto, jolla pakotettiin vastaaja vastaamaan jokaiseen väittämään.

5.2 Aineiston keruu

Tutkimuksen aineiston muodostavat Helsingin yliopistossa erillisiä erityisopettajan opintoja suorittavien opiskelijoiden täyttämät kyselyt syksyllä 2016 ja keväällä 2017. Aineiston ensimmäinen osa kerättiin syyskuussa 2016. Opiskelijoiden aloitustilaisuudessa kerrottiin tämän opinnäytetyön aiheesta ja kyselystä. Tilaisuudessa oli mukana erityispedagogiikan pääaineopiskelijoita, mistä johtuen kerrottiin, että kysely on suunnattu vain erillisiä erityisopettajan opintoja suorittaville opiskelijoille. Suurin osa opiskelijoista täytti paperisen lomakkeen heti ja palautti sen täytön jälkeen. Osa täytti lomakkeen myöhemmin. Koska kaikki opiskelijat (N=100) eivät täyttäneet lomaketta, todennäköisesti he kaikki eivät olleet mukana aloitustilaisuudessa ja/ tai eivät halunneet täyttää kyselyä. Paikalla ollut luennoitsija antoi opiskelijoille (niille, jotka eivät täyttäneet kyselyä ensimmäisellä kerralla) seuraavalla kokoontumiskerralla vielä mahdollisuuden täyttää kysely. Lopullinen määrä lomakkeen täyttäjiä oli 63 opiskelijaa 100:sta.

Alla olevan taulukon mukaisesti aineenopettajan tutkinto on 24 vastaajalla, luokanopettajan tutkinto 20 vastaajalla, lastentarhanopettajan tutkinto 8 vastaajalla ja muu opettajan tutkinto 2 vastaajalla. 4 vastaajalla on sekä aineenopettajan että luokanopettajan tutkinto, 2 vastaajalla on sekä aineenopettajan että lastentarhanopettajan opettajan tutkinto, yhdellä vastaajalla on lastentarhanopettajan ja luokanopettajan tutkinto, yhdellä lastentarhanopettajan ja filosofian maisterin tutkinto ja yhdellä aineenopettajan, luokanopettajan ja muun opettajan tutkinto.

Taulukko 1. Vastaajat aikaisempien tutkintojen mukaan

AO	LO	LTO	MUU	AO+LO	AO+LTO	LTO+LO	LTO+FM	AO+LO+MUU
24	20	8	2	4	2	1	1	1

Matriisiin on kirjattu useamman tutkinnon omaavalle opiskelijalle kuitenkin vain yksi tutkinto. Jos opiskelija kuuluu ELO-ryhmään (erityisluokanopettaja), on aikaisemman tutkinnon kohdalla luokanopettajan tutkinto, vaikka vastaajalla olisi myös aineenopettajan tutkinto. ELO-ryhmään (erityisluokanopettaja) kuuluu 26 vastaajaa, EO-ryhmään (laaja -alainen erityisopettaja) 25 vastaajaa ja VEO-

ryhmään (varhaiskasvatuksen erityisopettaja) 11 vastaajaa. Yksi vastaaja ei ilmoittanut mihin ryhmään kuuluu. Tähän tutkimukseen osallistuneiden kiintiöt eri opetusryhmille olivat 40 (ELO), 40 (EO) ja 20 (VEO). Ilmeisesti kiintiöt voivat vaihdella vuosittain.

Vastaajien opetuskokemus on alimmillaan 2, 5 vuotta ja korkeimmillaan 27 vuotta. Opetuskokemuksen keskiarvo on 10 vuotta. Työssä käyviä opiskelijoita on 31 vastaajista ja 27 vastaajaa ei ole työssä. 5 vastaajaa ei vastannut tähän kohtaan lainkaan. Opintovapaalla ilmoitti olevansa 23 vastaajaa. 28 vastaajaa ei ollut opintovapaalla ja 12 ei vastannut kysymykseen lainkaan. Tämä kohta kyselyssä osoittautui hankalaksi, koska osa sanoi olevansa sekä töissä että opintovapaalla. Opintovapaalla myöhemmin oleva ei välttämättä ollut vielä vastaus hetkellä opintovapaalla. Opintovapaaseen liittyvä lisäkysymys rahoituksen järjestämisestä koettiin myös ilmeisesti hankalaksi, koska suuri osa opiskelijoista ei vastannut tähän kohtaan lainkaan.

Tutkimuksen toinen aineisto kerättiin e-lomakkeella. Opiskelijoille kerrottiin maaliskuussa 2017 heidän viimeisessä yhteisessä tilaisuudessa loppukyselystä. Tilaisuuden jälkeen e-lomake lähetettiin sähköpostin välityksellä opiskelijoille. Kyselyn täytti 48 opiskelijaa, joista vain yksi on mies ja loput 47 naisia. Syksyllä tehtyyn alkukyselyyn oli vastannut 42 tämän kyselyn vastaajista, 6 vastaajaa ei ollut vastannut. Vastaajien keskiarvoikä on 38, 6 vuotta. Nuorin vastaaja on 29-vuotias, vanhin 54-vuotias. Tieto iästä on vain suuntaa antava, koska 15 vastaajaa ei ilmoittanut ikäänsä. Alla olevan taulukon 2 mukaan 15 vastaajalla aikaisempi tutkinto on aineenopettajan tutkinto, 14 vastaajalla on luokanopettajan tutkinto, 10 vastaajalla on lastentarhanopettajan tutkinto ja yhdellä muu opettajan tutkinto. 7 vastaajalla on sekä aineen- että luokanopettajan tutkinto ja yhdellä vastaajalla sekä aineenopettajan tutkinto, että muu opettajan tutkinto.

Taulukko 2. Vastaajat aikaisempien tutkintojen mukaan

AO	LO	LTO	MUU	AO+LO	AO+MUU
15	14	10	1	7	1

Matriisiin on kuitenkin kirjattu jokaisen opiskelijan kohdalle vain yksi tutkinto sen mukaan, missä opetusryhmässä (ELO, EO ja VEO) hän on nyt opiskellut.

Vastaajien opetuskokemus on keskimäärin 10 vuotta. Pienin määrä opetuskokemusta on 3 vuotta, suurin 27 vuotta. Nämä tiedot ovat suuntaa antavia, koska kuusi vastaajaa jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Kaikilla vastaajilla on kuitenkin opetuskokemusta, koska se on yksi pääsyvaatimus tähän koulutukseen. Suurimmalla osalla vastaajia ei ole korvaavuuksia aikaisemmista opinnoista. Tosin 15 vastaajaa ei vastannut tähän kysymykseen lainkaan. Yksi vastaaja vastasi, että hänellä on korvaavuuksia, mutta ei eritellyt asiaa tarkemmin. Yhdellä vastaajaalla on aineopinnot suoritettuna ja yhdellä vastaajalla puolet suoritettuna aineopinnoista.

6 Tutkimustulokset ja niiden tulkintaa

Tuloksia on tarkasteltu ensin lukemalla vastauksia. Kyselylomakkeiden tiedot on syötetty tietokoneelle PASW Statistics 24- ohjelman avulla. Avoimien kysymysten vastaukset on kirjoitettu word-tiedostoon. Molempien kyselyiden tuloksia analysoidaan pääosin kvantitatiivisesti ja avoimia kysymyksiä kvalitatiivisesti teemoittelemalla.

6.1 Alkukyselyn tilastollisia tuloksia

Aineiston syötön ja käännettyjen väittämien 6, 17, 23, 26, 28 ja 31 (katso liite 1) jälkeen testattiin faktorianalyysiä aineistoon. Koska vastaajia oli vain 63 ja väittämiä 34, ei faktorianalyysi sovellu luotettavasti summamuuttujien rakentamiseen. KMO-indeksi (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) oli ,421 kolmella faktorilla, kun sen pitäisi olla $>,6$. Kahdella faktorilla tuli sama KMO-indeksi, p :n arvo (Sig.) oli kuitenkin ,000, mikä tarkoittaa, että se oli merkitsevä. Täten korrelaatiomatriisi ei ole sovelias pääkomponenttianalyysiin (Metsämuuronen, 2009, 660).

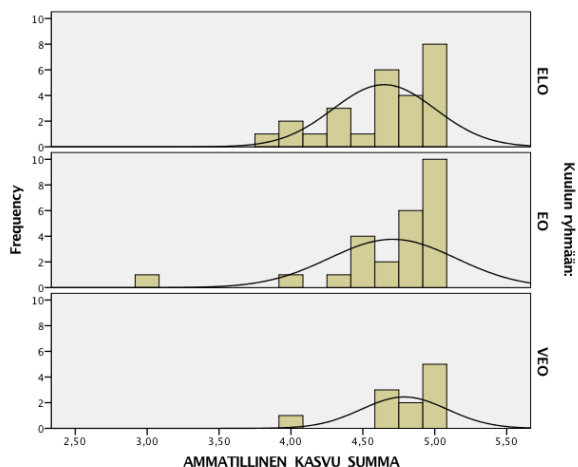
T-testi soveltuu käytettäväksi vain silloin, kun vertaillaan kahden ryhmän välisiä eroja. Kun ryhmiä on enemmän, käytetään varianssianalyysiä. Koska tässä tutkimuksessa on kolme ryhmää (EO, ELO ja VEO), soveltuu varianssianalyysi hyvin aineiston analyysiin. Sen avulla voidaan tutkia, onko ryhmien välisissä keskiarvoissa eroja tilastollisesti merkitsevästi. (Metsämuuronen, 2009, 781; Cohen, Manion & Morrison, 2011, 644–645.) Koska aineiston väittämien vastaukset ovat pääosin vinosti jakautuneita, käytetään tulkinnessa lisäksi ei-parametrinen Kruskal-Wallis testin. Varianssianalyysin käytössä ryhmien populaatioiden pitäisi olla riittävän normaalisti jakautuneita (Metsämuuronen, 2009, 783).

Alkukyselylomakkeessa on teemoja: 1. ammatillinen kasvu, 2. asiantuntijuus / soveltuvuus, 3. ammattitaito pedagogisissa asiakirjoissa, 4. inkluusiomyönteis-

syys ja 5. ulkoiset motivaatiotekijät. Näiden teemojen avulla tarkastellaan vastauksia. Miesten ja naisten välisiä eroja ei tutkita, koska enemmistö vastaajista on naisia. Sen sijaan tutkitaan, onko ryhmien välisiä eroja opetusryhmän mukaan (EO, ELO ja VEO) ja mikä merkitys on iällä ja opetuskokemuksella.

Alkukyselylomakkeen reliabiliteetti on riittävän korkea ($\alpha = ,692$), kun mukana on kaikki väittämät. Metsämuurosen (2009, 549) mukaan alfan (α) arvoa .60 pidetään alimpana hyväksyttävänä arvona. Ennen varianssianalyysiä muodostetaan summamuuttuja ammatillisesta kasvusta, niin, että testataan väittämien sisäistä johdonmukaisuutta. Seitsemällä muuttujalla reliabiliteetti on melko matala ($\alpha = .563$). Yhden muuttujan (*Opettajan työn muuttuminen on yksi syy hakeutuessa-ni tähän koulutukseen*) poistaminen nostaa alfan arvoa huomattavasti ($\alpha = .704$). Näillä tiedolla muodostetaan Ammatillinen kasvu- summamuuttuja muuttujista: *1. Ammatillinen kehittyminen on minulle tärkeää, 8. Elinikäinen oppiminen on minulle tärkeää, 13. Koulutukseen hakeutumiseen vaikuttivat henkilökohtaiset tarpeet, 18. Haluan kehittyä opettajana, 24. Pidän opiskelusta ja 31. Ammatillinen kehittyminen on minulle toissijaista* (käännetty).

KUVIO 1: Ammatillisen kasvun pylväsdiagrammit ryhmittäin

Yllä olevassa kuviossa 1 on pylväsdiagrammit eri ryhmiin (ELO, EO, VEO) kuuluvien vastauksista summamuuttujalla Ammatillinen kasvu. Kuvion mukaan ne eivät ole normaalisti jakautuneita. Saatu tieto on hyvä, koska tämän perusteella

suurin osa erityisopettajiksi opiskelevista pitää Ammatillista kasvua tärkeänä tai erittäin tärkeänä. EO-ryhmässä on poikkeava arvo. Alkukyselylomakkeen vastauksia läpikäymällä löytyy yhden EO-ryhmän vastaajan (nro 42) kohdalla ristiriitaiset vastaukset väittämässä: *Ammatillinen kehittyminen on minulle tärkeää* ja *Ammatillinen kehittyminen on minulle toissijaista*. Vastaaja on ympäröinyt kohdan 4 (hieman samaa mieltä) molemmissa väittämässä. Tämä on todennäköisesti syy poikkeavaan arvoon pylväsdiagrammissa. Vastauksien erot näkyvät myös hajonnassa, EO-ryhmän hajonta on suurin (,44169). Pienintä hajonta on VEO-ryhmässä (,29899).

TAULUKKO 3. Ammatillisen kasvun keskiarvot ryhmittäin

Riippuva muuttuja: AMMATILLINEN_KASVU_SUMMA

Kuulun ryhmään:	Keskiarvo	Keskiarvon	95% Luottamusväli	
		keskivirhe	Alaraja	Yläraja
ELO	4,647	,076	4,496	4,799
EO	4,707	,077	4,552	4,861
VEO	4,788	,116	4,555	5,020

Ylläolevan taulukon 3 mukaan suurin keskiarvo on VEO-ryhmässä. Tosin tässä ryhmässä oli vähiten vastaajia (11/62), mikä voi vaikuttaa tulokseen. Kaiken kaikkiaan ryhmien väliset erot eivät ole kovin suuria. Keskiarvot ovat lähellä arvoa 5 (=täysin samaa mieltä).

Levene's test of Equality of Error Variance -taulukosta (katso liite 2, taulukko 4) nähdään varianssien yhtäsuuruus. Sig.-arvon (p) on oltava $> ,05$ (Reunamo, Pikaohjeita SPSS:lle). Tässä tapauksessa $p = ,648$, joten jakaumat / varianssit ovat riittävässä määrin yhtä suuret testin luotettavuutta ajatellen.

TAULUKKO 5. Ryhmien väliset erot Ammatillisen kasvun summamuuttujalla

Riippuva muuttuja: AMMATILLINEN_KASVU_SUMMA

Mallin osa	Varianssin suuruus neliösummina	Vapausasteet	Keskineliöt	Vaikutus virheeseen (F)	Merkitsevyys (Sig.)
Virheetön malli	,157 ^a	2	,079	,529	,592
Vakio	1180,817	1	1180,817	7952,089	,000
Ryhmä	,157	2	,079	,529	,592
Virhe	8,761	59	,148		
Summa	1376,306	62			
Virheetön summa	8,918	61			

Yllä olevan taulukon 5 mukaan ryhmien välisiä eroja ei juuri ole Ammatillisessa kasvussa, $p = ,592$.

TAULUKKO 6. Kahden ryhmän vertailu Ammatillisen kasvun summamuuttujalla

Riippuva muuttuja: AMMATILLINEN_KASVU_SUMMA

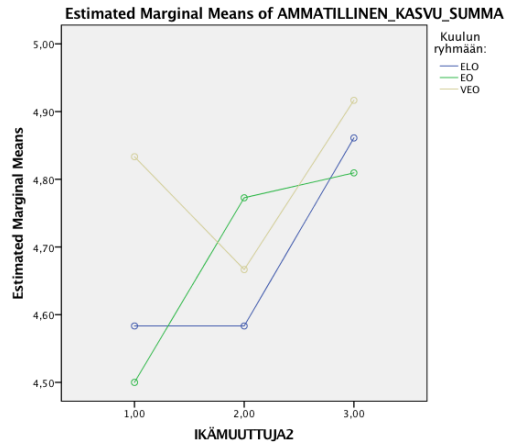
Tukey HSD

(I) Kuulun ryhmään:	(J) Kuulun ryhmään:	Keskiarvoerot (I-J)	Keskiarvon keskivirhe	Merkitsevyys (Sig.)	95% Luottamusväli	
					Alaraja	Yläraja
ELO	EO	-,0592	,10794	,848	-,3187	,2003
	VEO	-,1404	,13860	,571	-,4737	,1928
EO	ELO	,0592	,10794	,848	-,2003	,3187
	VEO	-,0812	,13942	,830	-,4164	,2540
VEO	ELO	,1404	,13860	,571	-,1928	,4737
	EO	,0812	,13942	,830	-,2540	,4164

Ylläolevan taulukon 6 mukaan minkään kahdenkaan ryhmän keskiarvo ei poikkea tilastollisesti merkitsevästi muista, $p = ,848$, $p = ,571$ ja $p = ,830$. Jos erot olisivat olleet merkitseviä, olisi $p < .05$ (eniten on eroa ELO- ja VEO- ryhmien välillä). Koska ammatillisen kasvun jakaumat eri ryhmissä eivät ole normaalisti jakautuneet, käytetään analyysissä lisäksi ei-parametrinen Kruskal-Wallis testin. Tällä testillä arvoksi tulee $p = ,421$, kun sen pitäisi olla vähintään $,05$, jotta se olisi

merkitsevä. Tämä tukee edellä olevia tuloksia. Ammatillisessa kasvussa ei ole ryhmien välisiä eroja summamuuttujalla mitattuna tilastollisesti merkitsevästi.

KUVIO 2. Opetusryhmän ja ikämuuttujan vaikutus eroihin

Lisäämällä analyysiin ikämuuttujan, jossa opiskelijat on jaettu kolmeen ryhmään (1= 27–35 –vuotiaat, 2= 36–43 –vuotiaat, 3= 44–56 –vuotiaat) voi nähdä eroja ammatillisessa kasvussa, vaikka ne eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Yllä olevan kuvion 2 mukaan mitä enemmän on ikää, sitä enemmän koetaan tärkeäksi ammatillinen kasvu. Vain VEO-ryhmässä (varhaiskasvatuksen erityisopettaja) ammatillinen kasvu on ikäryhmässä 2 pienintä, mikä poikkeaa muista ryhmistä. Levene's test of Equality of Error Variances -taulukko (katso liite 2, taulukko 7) kertoo, että ryhmien varianssien ero on riittävä ja testi luotettava, koska $p > ,05$ ($p = ,190$).

Opetuskokemuksen merkitystä ammatilliseen kasvuun testattiin tekemällä ensin opetuskokemuksesta uusi muuttuja (opetuskokemusryhmät), jossa tutkimukseen osallistuneet jaettiin kolmeen ryhmään opetuskokemuksen mukaan (ryhmä 1= 2,5–9 vuotta, ryhmä 2= 10–15 vuotta ja ryhmä 3= 16–27 vuotta). Levene's test of Equality of Error Variances -testillä varmistettiin varianssien yhtäsuuruus, $p = ,432$ (katso liite 2, taulukko 8).

TAULUKKO 9. Keskiarvot ja hajonnat opetuskokemuksen mukaan Ammatillisen kasvun summamuuttujalla

Riippuva muuttuja: AMMATILLINEN_KASVU_SUMMA

OPETUSKOKEMUSRYHMÄT	Keskiarvo	Hajonta	Vastaajat (N)
1,00	4,6615	,41149	32
2,00	4,7549	,40448	17
3,00	4,7879	,21201	11
Kaikki vastaajat	4,7111	,37940	60

Yllä olevan taulukon 9 mukaan voidaan todeta, että ammatillisen kasvun summamuuttujan keskiarvot eivät poikkea toisistaan kovinkaan paljon opetuskokemusryhmissä. Mitä enemmän vastaajalla on opetuskokemusta, sitä enemmän ammatillinen kasvu koetaan kuitenkin tärkeäksi. Myös hajonta on pienintä ryhmässä, jossa on eniten opetuskokemusta. Tosin tähän ryhmään kuuluu vähiten vastaajia. Koska vastaukset eivät noudata normaalijakaumaa, varmistetaan tulos vielä Kruskal-Wallis testillä. Testi vahvistaa käsitystä, että ryhmien välisiä eroja ei ole, $p=322$.

Huomionarvoista on se, että suurimman ryhmän muodostaa ryhmä 1, jossa on vähiten opetuskokemusta. Näyttää siltä, että koulutukseen on hakeutunut eniten sellaisia opettajia, joilla ei ole vielä pitkää opettajakokemusta. Tosin kaikki 100 sisään päässyttä opiskelijaa eivät vastanneet kyselyyn. Alkukyselyyn vastaajista 60/63 ilmoitti opetuskokemuksen määrän. Heistä 32 vastaajalla on vähiten opetuskokemusta (2,5–9 vuotta).

Toinen summamuuttuja on: asiantuntijuus / soveltuvuus. Se rakentuu 9 muuttujasta, jotka ovat väittämät: 5. *Tuleva koulutus auttaa minua työllistymään paremmin*, 7. *Koen kutsumusta erityisopettajan työhön*, 10. *Uskon, että tuleva koulutus antaa minulle työkaluja haastavasti käyttäytyvien oppilaiden kohtaamiseen*, 11. *Osaan tunnistaa paremmin erilaisia oppimisvaikeuksia tämän koulutuksen jälkeen*, 20. *Eettinen toimintatapa on minulle tärkeää*, 21. *Olen sitoutunut oppilaideni oppimisen tukemiseen*, 25. *Erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen on tärkeää*, 27. *Erityisopettajan yhtenä tehtävänä on auttaa ja tarvittaessa puolustaa oppilasta* ja 32. *Olen luonteeltani sopiva erityisopettajaksi*. Relia-

biliteetti on kohtuullinen ($\alpha = .698$). Yllättäen sellaiset väittämät, joiden ajattelisi kuuluvan tähän summamuuttujaan, laskevat Cronbachin alfaa huomattavasti (väittämät: 2. *Erytisopettajan työ vaatii tietynlaista persoonallisuutta, jota pitäisi mitata koulutukseen haettaessa yksilö- tai ryhmähaastattelulla*, 4. *Olen opettanut oppilaita, joilla on erityisiä tuen tarpeita*, 22. *Koulutus tekee minusta erityispedagogiikan asiantuntijan* ja 23. *Erytisopettajan tulee pysyä omalla tontillaan, eikä yrittää vaikuttaa muiden opettajien opetustapoihin*, katso liite 1). Yllättävää on myös se, että muista teemoista ei saa järkeviä summamuuttujia. ($\alpha < .60$). On mahdollista, että väittämät eivät ole mitanneet juuri niitä asioita, joita on pyritty mittaamaan, tai väittämiin on vastattu huolimattomasti.

Asiantuntijuus / soveltuvuus –summamuuttujalla testataan ensin, onko ryhmien varianssien ero riittävän suuri ja testi luotettava. Levene's test of Equality of Error Variances –testin mukaan $p = .968$ (katso liite 2, taulukko 10), joten testi on luotettava.

TAULUKKO 11. Keskiarvot ja hajonnat ikämuuttujalla ja opetusryhmällä mitattuna Asiantunte-
mus / soveltuvuus- summamuuttujalla

Riippuva muuttuja: ASIANTUNTEMUS_SOVELTUVUUS_SUMMA

Kuulun ryhmään:	IKÄMUUTTUJA2	Keskiarvo	Hajonta	Vastaaajat (N)
ELO	1,00	4,5667	,33313	10
	2,00	4,4444	,41243	10
	3,00	4,7083	,33414	6
	Summa	4,5524	,36619	26
EO	1,00	4,4087	,40149	7
	2,00	4,6263	,29985	11
	3,00	4,5397	,34800	7
	Summa	4,5411	,34128	25
VEO	1,00	4,2778	,39284	2
	2,00	4,4444	,43744	5
	3,00	4,1944	,51620	4
	Summa	4,3232	,43163	11
Summa	1,00	4,4781	,35844	19
	2,00	4,5214	,36906	26
	3,00	4,5180	,41259	17
	Summa	4,5072	,37251	62

Yllä olevan taulukon 11 mukaan keskiarvoissa ei ole suuria eroja ikäryhmittäin. ELO-ryhmässä on havaittavissa, että vastausten keskiarvo asiantuntijuudessa / soveltuvuudessa on suurin vanhimmassa ikäryhmässä. EO-ryhmässä ja VEO-ryhmässä se on suurinta keskimmaisessä ikäryhmässä. Pienin hajonta vastauksissa on EO-ryhmän ikäryhmässä 2 ja suurin hajonta on VEO-ryhmän ikäryhmässä 3. Koska erot eivät ole kuitenkaan tilastollisesti merkitseviä, ei voida päätellä, että asiantuntijuus / soveltuvuus koettaisiin eri opetus- ja ikäryhmissä tärkeämmäksi kuin toisessa ryhmässä. Alla olevassa taulukossa 12 näkyy p :n arvot kohdassa merkitsevyys ($p=,922$, $p=,945$ ja $p=1,000$).

TAULUKKO 12. Kahden ryhmän vertailu Asiantuntemus / soveltuvuus –summamuuttujalla

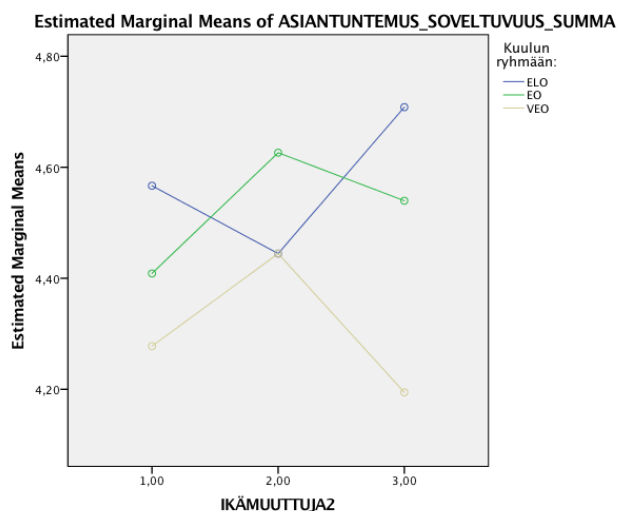
Riippuva muuttuja: ASIANTUNTEMUS_SOVELTUVUUS_SUMMA

Tukey HSD

(I) IKÄMUUTTUJA2	(J) IKÄMUUTTUJA2	Keskiarvoerot (I-J)	Keskiarvon kes-	Merkitsevyys (Sig.)	95% Luottamusväli	
			kivirhe		Alaraja	Yläraja
1,00	2,00	-,0433	,11278	,922	-,3152	,2286
	3,00	-,0399	,12475	,945	-,3407	,2609
2,00	1,00	,0433	,11278	,922	-,2286	,3152
	3,00	,0034	,11655	1,000	-,2776	,2844
3,00	1,00	,0399	,12475	,945	-,2609	,3407
	2,00	-,0034	,11655	1,000	-,2844	,2776

Alla olevassa kuviossa 3 näkyy, minkälaisia eroja ryhmillä on ikämuuttujalla tarkasteltuna. Pieniä eroja löytyy, mutta ne eivät ole tilastollisesti merkitseviä. ELO-ryhmässä keskiarvo on pienin ikäryhmässä 2 ja suurin ikäryhmässä 3. EO-ryhmässä keskiarvo on pienimmillään ikäryhmässä 1 ja suurimmillaan ikäryhmässä 2. VEO-ryhmässä keskiarvo on pienin ikäryhmässä 3 ja suurin ikäryhmässä 2. Kuviosta voidaan päätellä, että ELO-ryhmä on ainoa, jossa vanhimmassa ikäryhmässä koetaan asiantuntemus / soveltuvuus kaikkein tärkeimpänä, vaikka tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä.

KUVIO 3. Opetusryhmän ja ikämuuttujan vaikutus eroihin

Koska summamuuttajan vastaukset eivät ole normaalisti jakautuneet, testataan vielä vastausten luotettavuutta ei-parametrisesti. Kruskal-Wallis test vahvistaa saatua tietoa siitä, että ryhmien välisiä eroja ei ole ikämuuttujalla ja Asiantuntemuksen / soveltuvuuden summamuuttajalla mitattuna, $p = ,831$.

Opetuskokemuksen määrälläkään ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa ryhmien välillä. Levene's test of Equality of Error Variances –taulukosta nähdään varianssien yhtäsuuruus, $p = ,452$ (katso liite 2, taulukko 13). Alla olevan taulukon 14 mukaan ryhmien välisissä keskiarvoissa ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja, $p = ,488$.

TAULUKKO 14. Ryhmien väliset erot Asiantuntemus / soveltuvuus –summamuuttujalla opetuskokemusryhmittäin

Riippuva muuttuja: ASIAANTUNTEMUS_SOVELTUVUUS_SUMMA

Mallin osa	Varianssien suuruus neliösummina	Vapausasteet	Keskineliöt	Vaikutus virheeseen (F)	Merkitsevyys (Sig.)
Virheetön malli	,195 ^a	2	,097	,726	,488
Vakio	1031,039	1	1031,039	7692,679	,000
OPETUSKOKEMUSRYHMÄT	,195	2	,097	,726	,488
Virhe	7,640	57	,134		
Summa	1237,755	60			
Virheetön summa	7,834	59			

Alla olevan taulukon 15 mukaan voidaan todeta, että keskiarvot nousevat, mitä enemmän vastaajalla on opetuskokemusta, vaikka tulokset eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Pienin hajonta on kuitenkin ryhmässä 1, jossa opetuskokemusta on vähiten.

TAULUKKO 15. Asiantuntemus / soveltuvuus –summamuuttujan keskiarvot ja hajonnat opetuskokemusryhmittäin

Riippuva muuttuja: ASIAANTUNTEMUS_SOVELTUVUUS_SUMMA

OPETUSKOKEMUSRYHMÄT	Keskiarvo	Hajonta	Vastaajat (N)
1,00	4,4792	,35643	32
2,00	4,5547	,37398	17
3,00	4,6263	,38256	11
Summa	4,5275	,36440	60

Taulukossa 16 (liite 2) on kuvattuna kaikkien väittämien vastausten keskiarvot, hajonnat ja vastaajien määrä. Mielenkiintoinen tieto on, että väittämissä: *Haluan kehittyä opettajana ja Erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen on tärkeää*, keskiarvot ovat suurimmat (4,9) ja hajonnat pienimmät (,346 ja ,349). Tämä kertoo siitä, että tähän tutkimukseen osallistuneille vastaajille ammatillinen kasvu on merkityksellistä. Jotta erityisopettajan työtä voi hoitaa menestyksekkäästi, myös erilaisuuden ymmärtäminen on ensiarvoisen tärkeää.

Suurimmat hajonnat ovat väittämissä: *Minua on kehotettu hakemaan tähän koulutukseen* (hajonta 1,573) ja *Koulutukseen hakeutumiseen vaikuttivat työyhteisön tarpeet* (hajonta 1,356). Keskiarvot ovat vastaavasti 2,43 ja 2,25. Tämä tieto kertoo siitä, että joidenkin vastaajien kohdalla edellä mainituilla asioilla on merkitystä, vaikka keskimäärin ei ole. Väittämän: *Koulutukseen hakeutumiseen vaikuttivat henkilökohtaiset tarpeet* keskiarvo on 4,76 ja hajonta ,560. Tämän tiedon mukaan vastaajien omilla henkilökohtaisilla motiiveilla on paljon suurempi merkitys kouluttautumiseen kuin työyhteisön tarpeilla. Väittämän tulos tukee oman ammatillisen kasvun merkitystä opettajalle. Vastaajien inklusiivisuus on keskiarvolla mitattuna 3,76 ja hajonta on,856, josta voidaan päätellä, et-

tä suurin osa opettajista pitää inklusiota myönteisenä asiana, mutta vastaajien keskuudessa on sellaisiakin, jotka ajattelevat toisin.

6.2 Alkukyselyn avointen kysymysten vastauksien tulkintaa

Vaikka tämän tutkimuksen analysoinnin pääpaino on tilastollisessa päättelyssä, haluttiin opiskelijoilta saada lisätietoa avointen kysymysten avulla, joita tulkitaan laadullisesti teemoittelemalla. Eskolan ja Suorannan (1999, 175–176) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineistosta voi nostaa esiin teemoja, jotka valaisevat tutkimusongelmaa. On pyrittävä löytämään ja erottelemaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet tekstimassasta. Vaarana voi kuitenkin olla, että teemoittelu jää sitaattikokoelmaksi.

Alkukyselylomakkeessa oli neljä avointa kysymystä, joiden avulla haluttiin saada sellaista tietoa, mitä on vaikeaa tai mahdotonta kysyä väittämien avulla. Analysointi aloitettiin ensin lukemalla vastaukset ja kirjoittamalla ne yhtenäiseksi word-tiedostoksi. Kaksi kyselyyn osallistunutta opiskelijaa ei vastannut lainkaan avoimiin kysymyksiin, joten vastauksia tuli 61 vastaajalta. Lukemalla aineistoa useaan kertaan on löytynyt teemoja, jotka toistuvat.

Ensimmäisen kysymyksen (*Miksi hait tähän koulutukseen?*) vastauksissa nousee esiin selkeitä teemoja. Paremmat työllistymismahdollisuudet ja pätevytyminen tulee monen vastaajan kohdalla selkeästi esiin tärkeänä motiivina kouluttautua. Nämä vastaukset ovat ennakkokäsitysten mukaisia. Kun henkilö hakee koulutukseen, on yhtenä motiivina saada paremmat mahdollisuudet valita itselleen sopiva työpaikka ja tehdä mieluisaa työtä tehtävään muodollisesti pätevytyneenä. Todennäköisesti koulutuksen avulla halutaan myös turvata omaa työuraa jatkossa. Yhden vastaajan kohdalla sitä kuvataan näin: *Ruotsin opettajan tulevaisuus on epävarma -> erityisopettajana saan töitä paremmin*. Pätevyys nähdään myös mahdollisuuksien lisääntymisenä työelämässä ja työnhakemisen helpottumisena. Osa vastaajista on tehnyt erityisopettajan työtä epäpätevänä ja haluaa nyt saada pätevyyden. Yhden tällaisen vastaajan kohdalla nousee esiin myös palkkauksen etu. Työtä halutaan tehdä päteväne pätevän

erityisopettajan palkalla. Muuten vastaajien keskuudessa ei nouse kovin merkittävänä tekijänä esiin palkkauksen merkitys kouluttautumiseen, mitä tukee myös kyselylomakkeen kvantitatiivisesti mitattu väittämä 6 (*Palkkauksella on suurin merkitys hakiessani koulutukseen*). Keskiarvo on 2,29 ja hajonta 1,184. Palkkaus on yksi motiivi, mutta ei nouse tärkeimmäksi.

Toisena teemana vastauksissa nousee esiin ammatillinen kasvu. Vastaukset tukevat edellä kirjoitettua teoriaa, jonka mukaan ammatillinen kehittyminen nähdään koko opettajan työiän kestäväenä prosessina, jossa oma henkilökohtainen kasvu ja kehittyminen nähdään tärkeänä. Osalla kyselyyn vastanneista on pitkä opettajan työura takana, osalla se on vielä alussa. Kuitenkin halu kouluttautua ja oppia uutta nähdään tärkeäksi. Ammatillisen kehittymisen merkitys näkyy vastauksissa omana tahtona kehittyä opettajan uralla, ammatillisen osaamisen syventämisenä ja parantamisena, haluna kehittää osaamistaan ja työkalujen saamisena omaan työhön. Pysyminen ajan hermolla, opetustaitojen ja tiedon päivittäminen ja halu olla mahdollisimman hyvä opettaja niille oppilaille, jotka tarvitsevat tukea nähdään tärkeänä. Yksi vastaaja kirjoittaa näin: *Koska haluan uutta työnkuvaa, haluan työkaluja arkeen, koska haluan kehittää itseäni ja pysyä ajan hermolla.*

Kolmantena ja erityisopettajan työtä ajatellen tärkeänä teemana nousee esiin kiinnostus erityispedagogiikkaa kohtaan. Se näkyy haluna tehdä erityisopettajan työtä ja auttaa ja tukea lapsi ja nuoria. Koulutuksen nähdään antavan keinoja oppilaiden monipuoliseen tukemiseen, mikä osaltaan sivuaa ammatillisen kehittymisenkin teemaa. Erityisopetus nähdään alana, joka kiinnostaa. Kahden vastaajan kohdalla se on aina kiinnostanut. Osalla vastaajista kiinnostus on herännyt työn kautta ja yksi vastaaja kokee, että hänellä on "auttajan syndrooma" ja erityispedagogiikka arjessa lähes koko ajan mukana lähisukulaisen vaikeuksien myötä. Auttamisen halu näkyy muutenkin vastauksissa. Eriyttämisen tarve ja oppilaiden erilaiset tuen tarpeet tulevat myös esiin. Yhden vastaajan kohdalla tulee esiin ajatus tasa-arvoisen oppimisen tukemisesta, mikä on myös tärkeää muistaa oppilaiden opettamisessa. Erään vastaajan kohdalla erityispedagogiikan ajattelu kiteytyy näin: *Haluan kohdata oppilaat yksilöinä ja pyrkiä tukemaan heitä mahdollisimman monipuolisesti.*

Lisäksi vastauksissa näkyy kouluttautumisen motiivina vaihtelun halu ja tauon saaminen työelämästä. Yksi vastaaja kokee kouluttautumisen sopivan omaan elämäntilanteeseensa sillä hetkellä hyvin. Erään vastaajan vastauksessa kiteytyy hyvin, miten monesta eri syystä kouluttautuminen voidaan nähdä tärkeänä asiana. Vastauksessa tulee edellä tulleet teemat (pätevyyden saaminen ja työllistyminen sekä ammatillinen kehittyminen) hyvin esiin, mutta myös muita syitä: *Saadakseni enemmän työkaluja kouluarkeen, päivittääkseni opetustaitojani, tietojani kotiäitivuosien jälkeen ennen työhönpaluuta, saadakseni erityisopettajan pätevyyden ja uusia mahdollisuuksia työelämässä, voidakseni opintovapaan turvin olla vielä vuoden enemmän kotona omien lasten kanssa, mutta samalla edistää jo työhön liittyvää oppimistani.*

Toisen kysymyksen (*Mitä odotuksia ja toiveita sinulla on tästä koulutuksesta?*) vastauksissa tulee esiin osittain samoja teemoja kuin ensimmäisen kysymyksen vastauksissa. Pätevyyden saaminen on tavoitteena useamman opiskelijan vastauksessa. Eräs opiskelija toivoo saavansa töitä koulutuksen myötä, kun ei ole saanut aikaisemmin oman alansa työtä ja on ilmeisesti siksi toiminut laaja-alaisena erityisopettajana. Muiden vastauksissa työn saaminen ei enää korostu samalla tavalla osin siitä syystä, että he ovat ottaneet asian esiin jo edellisen kysymyksen vastauksissa. Sen sijaan ammatillisen kehittymisen tärkeys näkyy vahvasti vastauksissa. Vastaajat odottavat ja toivovat saavansa uusia näkökulmia ja toimintatapoja, kehittyvänsä opettajana, tietoa ja ajattelun kehittymistä, oman osaamisen kartuttamista, uusinta tietoa ja tutkimustuloksia sekä oppimisen iloa ja innostusta.

Tärkeänä asiana ammatillisen kasvun kannalta nousee esiin työkalujen saaminen omaan työhön. Moni vastaaja toivoo saavansa konkreettisia työkaluja ja käytännön vinkkejä erilaisten oppilaiden kohtaamiseen erityispedagogiikan näkökulmasta. Käytännönläheisen koulutuksen toive nousee esiin vastauksissa, vaikka teoriaakin pidetään tärkeänä. Tässä erään vastaajan ajatuksia: *Monipuolista tietoa erilaisista oppimiseen ja kehitykseen vaikuttavista osa-alueista, työkaluja toimia tukea tarvitsevien kanssa ja apuvälineitä auttaa oppimaan.* Toisel-

la vastaajalla on seuraavan laisia toiveita: *Käytännönläheisyyttä, uusia vinkkejä & taitoja opettajuuteen, oppimisvaikeuksien ymmärtämiseen & tukemiseen. Myös käyttäytymisen haasteisiin vastaaminen tärkeää.*

Yhtenä teemana vastauksissa nousee esiin verkostoituminen ja keskustelut. Verkostoituminen nähdään tärkeänä muiden erityisopettajien kanssa. Keskustelut, kokemukset ja ajatusten vaihto toisten opiskelijoiden kanssa koetaan tärkeäksi esimerkiksi erilaisista tavoista toteuttaa erityisopetusta. Erään opiskelijan toiveet ovat seuraavan laisia: *Antoisaa ryhmissä, saada kuulla ajatuksia muilta kokeneilta opiskelijoilta / ja työssä olleilta.* Yksi opiskelija toivoo hyvää yhteisöllisyyttä muiden kanssa. Erään opiskelijan työuran aikana erityisopetus on muuttunut paljon, mutta eri kouluissa ja kunnissa erityisopetus on järjestetty eri tavoin ja siksi hän toivoo tästä asiasta tietoja ja kokemuksia.

Kolmannen kysymyksen (*Minkä teeman /teemojen opiskelua odotat eniten? (1. Käyttäytyminen, hyvinvointi ja vuorovaikutus, 2. Oppimisen tukeminen, 3. Ammatillinen kasvu)? Voit myös halutessasi perustella vastauksesi.*) vastauksissa osa opiskelijoista on valinnut tärkeimmäksi enemmän kuin yhden teeman. Ylivoimaisesti eniten odotetaan teeman 2 (oppimisen tukeminen) opiskelua. Sen on kirjannut vastaukseksi 35 opiskelijaa. Juuri kukaan opiskelija ei kuitenkaan perustele vastaustaan. Yksi opiskelija, joka on vastannut odottavansa sekä 1. että 2. teeman opiskelua, perustelee vastaustaan näin: *... koska niihin tarvitsen eniten tukea omassa työssä.* Koska opiskelijat tulevat tekemään työtään erityisopetuksessa, oppimisen tukeminen on keskeinen teema tulevaa työtä ajatellen. Siinä mielessä vastaukset eivät ole yllättäviä. Teema 1 (käyttäytyminen, hyvinvointi ja vuorovaikutus) on 22 opiskelijan vastauksessa eniten odottama teema. Eräs opiskelija perustelee vastaustaan näin: *...Käyttäytymiseen liittyvät haasteet ovat omalla työurallani eniten työtä aiheuttanut tekijä ja puhuttaa kaikkia opettajia. Hyvinvoiva perhe = hyvinvoiva oppilas = oppiva oppilas.*

Vaikka ammatillinen kehittyminen nousee esiin kyselylomakkeen kahden ensimmäisen avoimen kysymyksen kohdalla, teeman 3. (Ammatillinen kasvu) on valinnut vain 10 vastaajaa tärkeimmäksi teemaksi. Erään opiskelijan vastaus selventää asiaa hyvin. Hän vastaa näin: *1 ja 2. Käytäntö kiinnostaa, ammatilli-*

nen kasvu tapahtuu siinä samassa. Vastauksen loppuun hän on vielä piirtänyt hymynaaman. Lisäksi 9 vastaajaa on ilmoittanut odottavansa kaikkia teemoja yhtä paljon ja perustelevat vastauksiaan näin: *kaikki samalla viivalla* tai *kaikki kiinnostaa*. Yksi vastaaja kirjoittaa seuraavalla tavalla: *Kaikkien. En koe, että teemojen "paremmuutta" on hyödyllistä arvottaa.* Vastauksiin saattaa vaikuttaa se, minkälaista työtä kukin opiskelija on tehnyt aikaisemmin ja minkälaisia tietoja ja taitoja kokee tarvitsevänsä tulevana erityisopettajana.

Neljännän kysymyksen (*Mihin tehtävään ja mille koulutusasteelle haluat työllistyä tämän koulutuksen jälkeen?*) vastauksiin vaikuttaa osittain se, missä ryhmässä (ELO, EO, VEO) kukin opiskelija opiskelee. Todennäköisesti myös aikaisempi tutkinto ja/tai työtehtävät vaikuttavat siihen, mihin tehtävään opiskelija haluaa suunnata koulutuksensa jälkeen.

ELO-ryhmään (26 vastaajaa) kuuluvat vastaajat haluavat tehdä pääsääntöisesti erityisluokanopettajan työtä. Sen on maininnut yhtenä tai toisena vaihtoehtona 14 vastaajaa. Kolmella vastaajalla on yhtenä vaihtoehtona myös toimia luokanopettajana. Nämä vastaajat saattavat ajatella, että omaan entiseen työhön palaaminen on eräs vaihtoehto koulutuksen jälkeen. Kahdeksan vastaajaa ilmoittaa yhtenä vaihtoehtona toimia laaja-alaisena erityisopettajana.

Ylivoimaisesti eniten toiveena on tehdä töitä alakoulun puolella. 17 vastaajaa on ilmoittanut tämän yhtenä vaihtoehtona. Yläkoulun vaihtoehdoksi ilmoittaa vain neljä vastaajaa. Kaksi vastaajaa ilmoittaa työpaikkatoiveeksi peruskoulun, eikä erittele luokka-astetta vastauksessaan. Yksi vastaaja ilmoittaa toiveeksi erityisluokanopettajana toimimisen, mutta ei ilmoita koulutusastetta. Opiskelijoiden työpaikkatoiveen painottuminen alakoulun puolelle on luonnollista, koska vastaajat kuuluvat ELO-ryhmään. Lisäksi yksi vastaaja ilmoittaa toiveeksi työskentelyn SOPE-ryhmässä. SOPE-luokka on sellainen, jossa opiskelee oppilaita, joilla on käyttäytymisen haasteita (Otava, 2013).

Kaksi vastaajaa eivät vielä tiedä, mihin aikovat suunnata tutkinnon saatuaan. Yksi ei ole vastannut mitään. Lisäksi joidenkin vastaajien yhtenä vaihtoehtona tai toiveena on työllistyä toiselle asteelle (4 vastaajaa). Yksi vastaaja haluaa

tehdä töitä sairaalakoulussa, yksi mahdollisesti hallinnon asiantuntijatehtävissä, yksi kehitysvammaisten parissa ja yksi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opettajana. Seuraava vastaus ilmentää asiaa hyvin, miten monenlaiset opetusalan tehtävät voivat kiinnostaa osaa opiskelijoista: *tällä hetkellä minua kiinnostaa kolme erityisopettajan työaluetta 1) erityisluokanopettaja (joko oma luokka tai samanaikaisopetus yhdessä luokanopettajan kanssa 2) laaja-alainen erityisopettaja alakoulussa 3) ammatillisella puolella tai aikuiskoulutuksessa esim. kasvatustieteiden opettaja*. Kuuluminen ELO-ryhmään ei automaattisesti tarkoita sitä, että jokainen tämän ryhmän opiskelija haluaisi jatkaa luokkamuotoisen perusopetuksen parissa, vaikka se nouseekin vastauksissa suurimpana vaihtoehtona.

EO-ryhmään (25 vastaajaa) kuuluvat opiskelijat haluavat pääsääntöisesti tehdä laaja-alaisen erityisopettajan työtä. 10 vastaajaa ilmoittaa sen vaihtoehtona. Kaikki vastaajat eivät ole ilmoittaneet ja tarkentaneet, aikovatko tehdä työtä juuri laaja-alaisena erityisopettajana, tässä yksi esimerkki: *erityisopettaja yläkouluun*. 10 vastaajaa ilmoittaa mahdolliseksi työpaikaksi alakoulun, saman verran on yläkoulun mahdolliseksi työpaikaksi ilmoittaneita. Kaksi vastaajaa ilmoittaa peruskoulun työpaikkatoiveeksi, mutta eivät erittele luokka-astetta. Kolmella vastaajalla on lukio työpaikkatoiveena ja myös kolmella ammatillinen koulutus. Yhtä vastaajaa kiinnostaa sairaalaopetus. Kolme vastaajaa ilmoittaa mahdollisena toiveena nykyisen työn / aineenopettajan työn. Tässä yksi esimerkki: *Laaja-alainen, Toisaalta aineenopettaja, jolla laaja koulutus / osaaminen*. Toinen opiskelija vastaa näin: *1. Haluan jatkaa nyk. tehtävässäni aineenopettajana 2. Tulevaisuudessa asiantuntijateht. / aikuiskoulutus mahdollisesti*. Mielenkiintoista on myös, että yksi vastaaja ilmoittaa toiveeksi elän ja elon sijaisuuden. Ilmeisesti tämä vastaaja tarkoittaa laaja-alaisen erityisopettajan tai erityisluokanopettajan työtehtäviä. On mahdollista, että tämä vastaaja haluaa ensin kokeilla erityisopettajan työtä ennenkuin haluaa hakea virkaa tai sitoutua pidemmäksi ajaksi erityisopettajan työtehtäviin.

VEO-ryhmään (11 vastaajaa) kuuluvat haluavat pääsääntöisesti tehdä työtä varhaiskasvatuksen parissa, kuten esiopetuksessa. Myös alkuopetus tai esi- ja alkuopetuksen nivelvaihe kiinnostaa. Toiveena on myös toimia konsultoivana

erityislastentarhanopettajana ja yhdellä vastaajalla valmistavan opetuksen parissa. Myös laaja-alaisen erityisopettajan työt kiinnostavat osaa vastaajista. Yksi VEO-ryhmään kuuluva haluaa toimia perusopetuksen lisäksi toisen asteen erityisopettajan tehtävissä. Hänellä on aikaisempaan tutkintona aineenopettajan tutkinto. On mahdollista, että tämä vastaaja on ruksannut väärän opetusryhmän vastausvaiheessa. Vastauksista ilmenee, että kaikki VEO-ryhmään kuuluvat eivät välttämättä tähtää varhaiskasvatuksen pariin. Kaikki vastaajat eivät määrittele tarkemmin toivettaan tulevasta työstään.

6.3 Loppukyselyn tilastollisia tuloksia

Loppukyselyn tarkoituksena oli saada tietoa, miten koulutus vastasi odotuksia ja toiveita. Aineiston syötön ja huolellisen tarkistuksen jälkeen osa väittämistä (väittämät 4, 8, 19 ja 23) käännettiin mitattavaan muotoon. Koska vastaajia on vain 48 ja väittämiä 24, ei faktorianalyysi sovellu luotettavasti aineiston tulkintaan. Sekä kahdella että kolmella faktorilla KMO-indeksi on .515. Loppukyselyn tuloksien tulkinnassa käytetään samoja menetelmiä kuin alkukyselyn tuloksien tulkinnassa. Varianssianalyysi soveltuu hyvin pääasialliseksi analysointitavaksi, koska loppukyselyssäkin tarkastellaan ryhmien välisiä eroja kolmen eri ryhmän (EO, ELO ja VEO) välillä. Naisten ja miesten välisiä eroja ei tarkastella, koska melkein kaikki vastaajat ovat naisia. Ikää ei ilmoittanut 15/48 vastaajaa, joten iän vaikutusta vastauksiin ei myöskään tarkastella. Sen sijaan opetuskokemuksen merkitystä tarkastellaan. Koska suurin osa loppukyselynkin väittämien vastauksista on vinosti jakautuneita, käytetään tulosten tulkinnassa lisäksi ei-parametrisista Kruskal-Wallis testistä.

Loppukyselyn väittämät muodostuvat neljästä teemasta, jotka ovat: 1. ammatillinen kasvu, 2. ammattitaito ja saadun koulutuksen merkitys, 3. kiinnostus erityispedagogiikkaa kohtaan ja erityispedagoginen asiantuntijuus ja 4. työllistymismahdollisuudet. Lisäksi lomakkeessa on neljä Koulutuksen arviointikeskuksen väittämää (2, 22, 23 ja 24, katso liite 3), jotka olivat myös alkukyselylomakkeessa. Taulukossa 17 (katso liite 4) on kuvattuna kaikkien väittämien vastausten keskiarvot ja hajonnat sekä vastaajien määrä. Ammatillisen kasvun

merkitys näkyy myös loppukyselyn vastauksissa hyvin. Suurimman keskiarvon (4,96) saa väittämä 17 (*Haluan kehittyä opettajana*). Myös hajonta on pienintä tämän väittämän kohdalla. Tästä voidaan päätellä, että tulevat erityisopettajat ovat varsin yksimielisiä siitä, että opettajana kehittyminen on tärkeää. Väittämät 1 ja 8, joissa kysytään ammatillisen kehittymisen tärkeyttä, keskiarvot ovat myös korkeita (4,69 ja 4,9375) ja vahvistavat ajatusta, että ammatillinen kasvu koetaan merkitykselliseksi. Näissäkään väittämien vastauksissa hajonnat eivät ole kovin suuret. Väittämässä 8 se on ,24462, mutta väittämässä 1 jonkin verran suurempi: ,993. Väittämän 2 hajontaan vaikuttaa se, että kolme vastaajaa on vastannut väittämään 1 (*Ammatillinen kehittyminen on minulle tärkeää*) kohdan: 1= täysin eri mieltä, mikä tuntuu oudolta, koska he ovat tulleet koulutukseen. Muut vastaajat ovat väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja vain muutama hieman samaa mieltä. Väittämän 20 (*Eriyispedagogista osaamista pitää hyödyntää yleisopetuksessa*) vastauksissa keskiarvo on myös korkea (4,88) ja hajonta pientä (,393). Vain yksi ei osannut sanoa (vaihtoehto 3= en osaa sanoa), mutta suurin osa on täysin samaa mieltä (vaihtoehto 5) väittämän kanssa.

Suurimmat hajonnat ovat väittämissä 2, 3, 4 ja 11. Suurin hajonta (1,32873) on väittämän 4 (*Koulutus ei lisännyt merkittävästi ammattitaitoani opettajana*) vastauksissa (keskiarvo 3,0208). Tämä kertoo siitä, että koulutuksen hyöty on kovin erilainen jokaiselle vastaajalle ja aikaisempi opetuskokemus ja sen määrä varmasti vaikuttavat siihen, miten merkityksellisenä nyt saatu koulutus koetaan. Vain yksi vastaaja on valinnut vaihtoehdon 3 (en osaa sanoa). Väittämän 2 (*Eriyisopettajan työ vaatii tietynlaista persoonallisuutta, jota pitäisi mitata koulutukseen haettaessa yksilö- tai ryhmähaastattelulla*) ja väittämän 11 (*Sain koulutuksesta käytännön vinkkejä opetustyöhön*) hajonnat ovat samat (1,237). Keskiarvoissakaan ei ole suuria eroja (3,46 ja 3,29). Persoonallisuuden tai sopivuuden mittaamista erityisopettajan työhön ei nähdä pelkästään hyvänä asiana. Osa pitää sitä tärkeänä, osa ei. Myös käytännön vinkkien saaminen koulutuksesta jakaa mielipiteitä. Vastauksiin vaikuttaa todennäköisesti tässäkin kohdassa aikaisempi opettajakokemus. Käännetyn väittämän 4 (*Koulutus ei lisännyt merkittävästi ammattitaitoani opettajana*) hajonta on 1,32873 ja keskiarvo 3,0208. Tämänkin väittämän vastaukset ovat hyvin saman tyyppisiä ja todennäköisesti samoista syistä johtuvia kuin väittämän 11 vastaukset. Pienin keskiarvo (1,71)

oli väittämällä 9 (*Sain koulutuksesta työkaluja pedagogisten asiakirjojen laatimiseen*). Hajontakaan (,967) ei ollut suuri. Vain yksi vastaaja oli täysin samaa mieltä (vaihtoehto 5) tämän väittämän kohdalla. Todennäköisesti koulutuksessa ei ole käsitelty juurikaan pedagogisia asiakirjoja, vaikka niiden laatiminen on keskeinen osa erityisopettajan työtä.

Ennen summamuuttujien tekoa testataan loppukyselylomakkeen sisäistä johdonmukaisuutta Cronbachin alfalla. Lomakkeen reliabiliteetti on melko korkea ($\alpha = .775$). Minkään muuttujan poistaminen ei nosta alfaa merkittävästi. Loppukyselylomakkeen väittämät toimivat ensimmäistä kertaa mittarina, joten aluksi määritellyt teemat eivät välttämättä muodosta toivotun laisia summamuuttujia. Koska ammatillisesta kasvusta ei saa luotettavaa summamuuttujaa aikaan ($\alpha < .60$), tarkastellaan ammatillista kehittymistä yksittäisten muuttujien osalta. Väittämällä 1: *Ammatillinen kehittyminen on minulle tärkeää*, Levene's test of Equality of Error Variances -taulukon mukaan (katso liite 4, taulukko 18) varianssit eivät ole riittävissä määrin yhtä suuret ($p = .035$) opetusryhmien osalta. Lisäämällä analyysiin opetuskokemuksen p :n arvoksi saadaan ,176 (katso liite 4, taulukko 19), jolloin varianssit ovat riittävissä määrin yhtä suuret. Opetuskokemus on jaettu kolmeen ryhmään (1= 3–5 -vuotta, 2= 6–16 -vuotta, 3= 17–27 -vuotta).

TAULUKKO 20. Ammatillinen kehittyminen opetuskokemuksen mukaan opetusryhmittäin

Riippuva muuttuja: Ammatillinen kehittyminen on minulle tärkeää.

Kuulun ryhmään	Opetuskokemuserot	Keskiarvo	Hajonta	Vastaajat (N)
ELO	1,00	4,17	1,602	6
	2,00	4,89	,333	9
	3,00	5,00	,000	2
	Summa	4,65	,996	17
EO	1,00	4,43	1,512	7
	2,00	4,56	1,333	9
	3,00	5,00	.	1
	Summa	4,53	1,328	17
VEO	1,00	5,00	,000	2
	2,00	5,00	,000	2
	3,00	5,00	,000	4
	Summa	5,00	,000	8

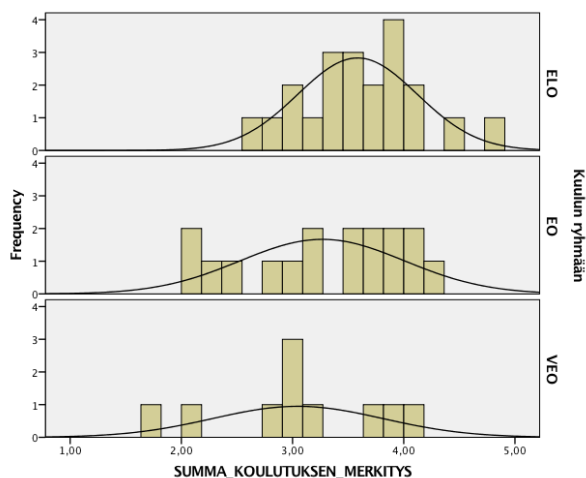
Summa	1,00	4,40	1,404	15
	2,00	4,75	,910	20
	3,00	5,00	,000	7
Summa		4,67	1,052	42

Ylläolevan taulukon 20 mukaan ELO- ja EO-ryhmien opetuskokemusryhmässä 3 (eniten opetuskokemusta) ammatillinen kehittyminen on erittäin tärkeää, keskiarvo on 5,00. VEO-ryhmässä keskiarvo on 5,00 jokaisessa opetuskokemusryhmässä. Erot ryhmien välillä ovat pieniä ja ne eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Saman suuntaisia tuloksia saadaan väittämällä 8: *Ammatillinen kehittyminen ei ole tärkeää minulle.*

Teemojen ammattitaito ja saadun koulutuksen merkitys (teema 2) ja kiinnostus erityispedagogiikkaa kohtaan ja erityispedagoginen asiantuntemus (teema 3) kohdalla suurin osa väittämistä muodostaa yhdessä luotettavan summamuuttujan. Cronbachin alfaksi tulee $\alpha = ,829$, mikä on korkea. Näiden teemojen merkitystä tarkastellaan summamuuttujalla: koulutuksen merkitys, joka muodostuu 11 muuttujasta. Väittämät ovat: 3. *Sain koulutuksesta paljon uusia ideoita, joita voin hyödyntää opetustyössä,* 4. *Koulutus ei lisännyt merkittävästi ammattitaitoani opettajana (käännetty),* 7. *Koulutus vahvisti käsitystäni toimia erityisopettajana,* 9. *Sain koulutuksesta työkaluja pedagogisten asiakirjojen laatimiseen,* 10. *Sain koulutuksesta työkaluja haastavasti käyttäytyvien oppilaiden kohtaamiseen,* 11. *Sain koulutuksesta käytännön vinkkejä opetustyöhön,* 13. *Osaan tunnistaa aikaisempaa paremmin erilaisia oppimisvaikeuksia,* 14. *Osaan kohdata oppilaat paremmin tämän koulutuksen avulla,* 18. *Sain koulutuksesta paljon teoreettista tietoa, jota osaan soveltaa työssäni,* 19. *En osaa tukea oppilaita yhtään paremmin tämän koulutuksen jälkeen (käännetty) ja* 21. *Koulutus teki minusta erityispedagogiikan asiantuntijan.*

Ennen varianssianalyysiä tarkastellaan Koulutuksen merkitys- summamuuttujan normaalisuutta ryhmittäin. Ne ovat riittävässä määrin normaalisti jakautuneet alla olevan kuvion 4 mukaan.

KUVIO 4. Pylväsdiagrammit Koulutuksen merkitys – summamuuttujalla opetusryhmittäin

Pylväsdiagrammien mukaan koulutuksen merkitys on koettu vähiten merkityksellisenä VEO-ryhmässä ja eniten merkityksellisenä ELO-ryhmässä.

TAULUKKO 21. Koulutuksen merkitys –summamuuttujan keskiarvot ja hajonnat ryhmittäin

Riippuva muuttuja: SUMMA_KOULUTUKSEN_MERKITYS

Kuulun ryhmään	Keskiarvo	Hajonta	Vastaajat (N)
ELO	3,5844	,53826	21
EO	3,2674	,73888	17
VEO	3,0455	,76451	10
Summa	3,3598	,68390	48

Ylläolevan taulukon 21 mukaan ELO-ryhmässä on suurin keskiarvo ja pienin hajonta. VEO-ryhmässä on pienin keskiarvo ja suurin hajonta. Heitä on vastaajina kuitenkin vähiten (10/48), jolla on todennäköisesti merkitystä eroihin. Kaikkien ryhmien keskiarvot ovat kohtuulliset ja ryhmien väliset erot pieniä, mistä voi päätellä, että koulutuksella on kuitenkin ollut merkitystä, vaikka siihen ei olla keskimäärin täysin tyytyväisiä. Levene's test of Equality of Error Variances -taulukosta (katso liite 4, taulukko 22) nähdään varianssien yhtäsuuruus. Tässä tapauksessa $p = ,321$, joten jakaumat / varianssit ovat riittävässä määrin yhtä suuret testin luotettavuutta ajatellen.

TAULUKKO 23. Koulutuksen merkitys ryhmittäin

Riippuva muuttuja: SUMMA_KOULUTUKSEN_MERKITYS

Mallin osa	Varianssien suuruus neliösummina	Vapausasteet	Keskineliöt	Vaikutus virheeseen (F)	Merkitsevyys (Sig.)	Osatekijän selitysosuus selittävästä muuttujasta
Virheetön malli	2,193 ^a	2	1,096	2,493	,094	,100
Vakio	474,493	1	474,493	1078,941	,000	,960
RYHMÄ	2,193	2	1,096	2,493	,094	,100
Virhe	19,790	45	,440			
Summa	563,835	48				
Virheetön summa	21,983	47				

Yllä olevan taulukon 23 mukaan saadun koulutuksen merkityksellä ei ole ryhmien välisiä eroja tilastollisesti merkitsevästi, $p=,094$.

TAULUKKO 24. Kahden ryhmän vertailu Koulutuksen merkitys –summamuuttujalla

Riippuva muuttuja: SUMMA_KOULUTUKSEN_MERKITYS

Tukey HSD

(I) Kuulun ryhmään	(J) Kuulun ryhmään	Keskiarvoerot (I-J)	Keskiarvon kes- kivirhe	Merkitsevyys (Sig.)	95% Luottamusväli Alaraja	Yläraja
ELO	EO	,3170	,21636	,317	-,2073	,8414
	VEO	,5390	,25479	,098	-,0786	1,1565
EO	ELO	-,3170	,21636	,317	-,8414	,2073
	VEO	,2219	,26429	,681	-,4186	,8625
VEO	ELO	-,5390	,25479	,098	-1,1565	,0786
	EO	-,2219	,26429	,681	-,8625	,4186

Yllä olevan taulukon 24 mukaan minkään kahdenkaan ryhmän välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja, $p=,317$, $p=,098$ ja $p=,681$, vaikka ELO-ryhmän ja VEO-ryhmän tulokset poikkeavat toisistaan eniten.

Kruskal-Wallis testin testitulos vahvistaa saatuja tuloksia, $p=,181$. Ryhmien välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja koulutuksen merkityksessä summamuuttujalla.

tarkasteltuna. Sen sijaan pieni ero löytyy yksittäisellä väittämällä (*En osaa tukea oppilaita yhtään paremmin tämän koulutuksen jälkeen*) tarkasteltuna alla olevan taulukon 25 mukaan. ELO-ryhmän ja VEO-ryhmän välillä on merkitsevä ero, $p = ,027$, kun tarkastellaan asiaa niin, että opetuskokemusmuuttuja on mukana analyysissä. Näyttää siltä, että VEO-ryhmässä ei koeta keskimäärin saadun koulutuksen antavan suurta apua oppilaiden tukemiseen. Yksittäisiä eroja kuitenkin löytyy VEO-ryhmänkin sisällä. Lisäksi kaikki vastaajat eivät ilmoittaneet opetuskokemustaan kyselyssä.

TAULUKKO 25. Kahden ryhmän vertailu yhdellä muuttujalla

Riippuva muuttuja: En osaa tukea oppilaita yhtään paremmin tämän koulutuksen jälkeen.

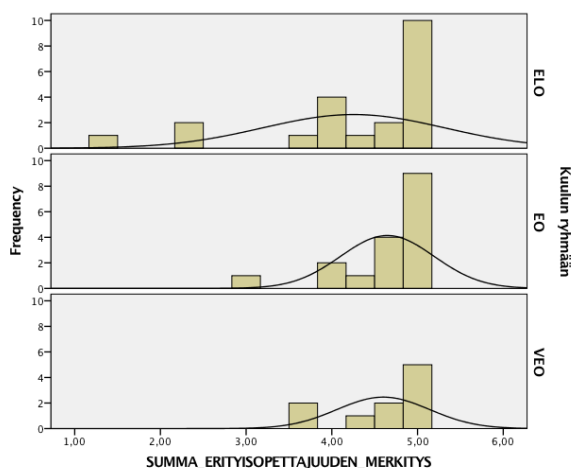
Tukey HSD

(I) Kuulun ryhmään	(J) Kuulun ryhmään	Keskiarvoerot	Keskiarvon	Merkitsevyys	95% Luottamusväli	
		(I-J)	keskivirhe	(Sig.)	Alaraja	Yläraja
ELO	EO	-,35	,383	,630	-1,29	,59
	VEO	-1,30 [*]	,479	,027	-2,48	-,13
EO	ELO	,35	,383	,630	-,59	1,29
	VEO	-,95	,479	,132	-2,12	,23
VEO	ELO	1,30 [*]	,479	,027	,13	2,48
	EO	,95	,479	,132	-,23	2,12

Toinen summamuuttuja muodostuu väittämistä 5, 6 ja 15, jotka ovat: *Koen kutsusta erityisopettajan työhön, Aion ehdottomasti hakea erityisopettajan virkaa / virkoja sekä Erityisopettajan pätevyys on minulle erittäin tärkeä asia*. Näistä muuttujista muodostuu summamuuttuja, jonka nimeksi tulee: Erityisopettajuuden merkitys. Cronbachin alfa on $\alpha = ,814$. Väittämä 22 (*Olen luonteeltani sopiva erityisopettajaksi*) laskee alfan arvoa niin paljon, että se ei sovellu tähän summamuuttuutaan.

Ennen varianssianalyysiä tarkastellaan pylväsdiagrammeja erityisopettajuuden merkityksestä ryhmittäin. Alla olevan kuvion 5 mukaan vastaukset eivät muistuta normaalijakaumaa, vaan ovat melko vinosti jakautuneita.

KUVIO 5. Pylväsdiagrammit erityisopettajuuden merkityksestä opetusryhmittäin

Eniten on hajontaa ELO-ryhmän vastauksissa, vähiten VEO-ryhmän vastauksissa, mikä näkyy myös alla olevasta taulukosta 26. Pienin keskiarvon on ELO-ryhmässä, mutta erot eivät ole kovin suuria.

TAULUKKO 26. Erityisopettajuuden merkityksen keskiarvot ja hajonnat ryhmittäin

Riippuva muuttuja: SUMMA_ERITYISOPETTAJUUDEN_MERKITYS

Kuulun ryhmään	Keskiarvo	Hajonta	Vastaajat (N)
ELO	4,2540	1,05885	21
EO	4,6471	,54608	17
VEO	4,6000	,53978	10
Summa	4,4653	,81864	48

Levene's test of Equality of Error Variances -taulukon mukaan (katso liite 4, taulukko 27) $p=,040$. Tästä voidaan päätellä, että varianssien yhtäsuuruus ei ole riittävä luotettavien tuloksien saamiseksi summamuuttujalla: Erityisopettajuuden merkitys opetusryhmittäin. Sen sijaan vaihtamalla opetusryhmä-muuttujan tilalle opetuskokemusryhmä-muuttujan, saadaan arvoksi $p=,368$ (katso liite 4, taulukko 28). Täten varianssianalyysi soveltuu tulosten tulkintaan opetuskokemusryhmien osalta. Opetuskokemus on jaettu kolmeen ryhmään (1= 3–5 –vuotta, 2= 6–16 –vuotta, 3= 17–27 –vuotta).

TAULUKKO 29. Erityisopettajuuden merkityksen keskiarvot ja hajonnat opetuskokemuksen mukaan

Riippuva muuttuja: SUMMA_ERITYISOPETTAJUUDEN_MERKITYS

OPETUSKOKEMUSRYHMÄT	Keskiarvo	Hajonta	Vastaajat (N)
1,00	4,5556	,73102	15
2,00	4,5667	,74221	20
3,00	4,0000	1,27657	7
Summa	4,4683	,84923	42

Yllä olevan taulukon 29 mukaan suurimmat keskiarvot ja pienimmät hajonnat ovat ryhmissä 1 ja 2, joissa opetuskokemusta on vähiten. Ryhmässä 3, jossa on eniten opetuskokemusta, on pienin keskiarvo ja eniten hajontaa. Tästä voi päätellä, että erityisopettajuus merkitsee keskimäärin enemmän niille opettajille, joilla on vähemmän opetuskokemusta. Vaikka ryhmään 3 kuuluu vähemmän vastaajia, on hajonta suurta vastausten suhteen. Erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä, mikä näkyy alla olevasta taulukosta 30, $p=,285$.

TAULUKKO 30. Erityisopettajuuden merkitys opetuskokemusryhmittäin

Riippuva muuttuja: SUMMA_ERITYISOPETTAJUUDEN_MERKITYS

Mallin osa	Varianssin suuruus neliösummina	Vapausasteet	Keskineliöt	Vaikutus virheeseen (F)	Merkittisyys (Sig.)
Virheetön malli	1,843 ^a	2	,921	1,296	,285
Vakio	663,495	1	663,495	933,289	,000
OPETUSKOKEMUSRYHMÄT	1,843	2	,921	1,296	,285
Virhe	27,726	39	,711		
Summa	868,111	42			
Virheetön summa	29,569	41			

Kruskal-Wallis testin tulokset vahvistavat tulosten luotettavuutta, $p= 293$.

6.4 Loppukyselyn avointen kysymysten vastauksien tulkintaa

Väittämien lisäksi loppukyselyssä oli neljä avointa kysymystä, joiden avulla haluttiin saada sellaista tietoa, jota on vaikeaa saada tilastollisella analyysillä. Vastauksia tarkastellaan laadullisesti teemoittelemalla. Analysointi aloitettiin luke-malla ensin vastaukset ja kokoamalla ne yhtenäiseksi word-tiedostoksi.

Ensimmäisen kysymyksen (*Vastasiko koulutus käsityksiäsi ja toiveitasi? Tähän voit kirjoittaa "risuja ja ruusuja".*) tuli vastauksia 44/ 48 opiskelijalta. Alle puolet opiskelijoista kokee, että koulutus vastasi heidän käsityksiään ja toiveitaan osittain. 16 opiskelijaa kokee, ettei se vastannut lainkaan ja kahdeksan kokee koulutuksen vastanneen odotuksiin ja käsityksiin hyvin. Todennäköisesti opiskelijoiden aikaisemmat tutkinnot, työkokemus ja omat odotukset vaikuttavat siihen, miten hyödyllisenä saatu koulutus koetaan. Omalla asenteellakin saattaa olla merkitystä, mitä kuvastaa seuraava esimerkkivastaus: *Kyllä, nautin vapaudesta, uusista ystävyssuhteista ja hyvistä kursseista. On ollut antoisaa. Paljon on omasta asenteesta kiinni, haluatko saada kurssin sisällöstä jotakin ja saatko vai et. Kurssikirjallisuuteen hyvin perehtyminen on antanut paljon.*

ELO-ryhmässä (vastaajia 18/21) muutama vastaaja kokee, ettei koulutus vastannut käsityksiä ja toiveita. Eräs opiskelija kuvaa asiaan näin: *Liian paljon perusasioiden läpikäyntiä. Ne ovat tulleet esille jo työssä ja luokanopettajakoulutuksessa. Vähemmän kirjallukemista ja enemmän ryhmätyötä ja keskustelua muiden kokemuksista.* Koulutus koettiin "ohueksi" ja luennot oli suunnattu liian laajalle porukalle. Myös sisäistäminen koettiin haastavaksi, koska yhteen viikkoon oli "pakattu" liikaa asiaa. Yli puolet vastaajista kokee, että koulutus vastasi osittain käsityksiä. Useita kursseja ja luentoja pidettiin antoisina, mutta organisointi ja informointi erityisesti harjoittelun suhteen koettiin huonoksi. Myös käytännön vinkkejä kaivattiin lisää. Esimerkkivastaus kuvastaa koulutuksen osittais-ta hyötyä seuraavalla tavalla: *Sain paljon vahvistusta toimille, joita olen jo toteuttanut. Oli kiva huomata, että olen jo nyt osannut tehdä "jotain oikein". En*

kuitenkaan saanut uutta tietoa ja uusia työkaluja koulutuksesta kovinkaan paljon.” Luokanopettajan pätevyys olisi myös ollut hyvä ottaa huomioon opinnoissa. Muutama vastaaja kokee koulutuksen vastanneen omiin käsityksiin ja toiveisiin. Yhden vastaajan mielestä koulutus oli suunniteltu hyvin työssä käymisen kannalta. Lähiopetusviikoilla sai keskittyä opiskeluun ja työaikana työhön. Vierailevat luennot nähtiin hyvänä asiana. Seuraava esimerkkivastaus kuvastaa omien ennakkokäsitysten merkitystä koulutuksen vastaavuuteen hyvin: *En oikeastaan osannut odottaa mitään. Ajatusprosessi sai liikkeellelähdön koulutuksessa ja tutkimusprosessi ja kehittyminen erityisopettajana jatkuu.* Toinen opiskelija lähti hakemaan koulutuksesta kokemusta luokanopettajan työssä jaksamiseen, mutta innostui erityisopettajan työnkuvasta niin paljon, että aikoo suunnata erityisopetuksen pariin.

EO-ryhmässä (vastaajia 16/17) muutama kokee, ettei koulutus vastannut käsityksiä ja toiveita. Eräs vastaaja kuvastaa asiaa näin: *Valitettavasti ei, odotukset olivat korkealla, mutta eivät täyttyneet. Esim. pedagogisia asiakirjoja ja keskeisiä lakipykälä ei käsitelty ollenkaan.* Pedagogisten asiakirjojen käsittelyä jäätettiin erityisesti tässä ryhmässä kaipaamaan. Asiaan vaikuttaa mahdollisesti se, että tämän ryhmän opiskelijat pätevöityivät laaja-alaisiksi erityisopettajaksi ja pedagogisten asiakirjojen hallinta on keskeinen osa tämän ryhmän opettajien työtä. Eväitä käytännön työhön myös jäätettiin kaipaamaan. Yli puolet tämän ryhmän vastaajista kokee, että koulutus vastasi osittain heidän käsityksiään. Seuraava esimerkkivastaus kuvastaa asiaa hyvin: *Opetus oli pääosin hyvää. Asiakirjoista ei ollut mitään, se oli pettymys. Olisin halunnut tietoa lukitesteistä ja niiden pohjalta tehtävistä lausunnoista. Järjestelyt oli huonot, mutta siis opetus oli hyvää. Opetusharjoittelun käsittely jäi tekemättä.* Opinnoista koettiin saavan hyödyllistä tietoa ja ryhmätyöt koettiin antoisina, mutta konkreettisia keinoja oppilaiden tukemiseen jäätettiin kaipaamaan. Eräs opiskelija vastaa, että opetus oli laadukasta ja vastasi odotuksiin, mutta kurssijärjestelyt olivat sekavat. Saman vastaajan mukaan useampi opiskelija koki, ettei heitä kohdeltu tasa-arvoisesti. Opiskelija, joka kokee koulutuksen vastanneen odotuksiin, ei erittele asiaa tarkemmin. Toinen opiskelija kokee koulutuksen olleen antoisa ja korostaa asenteen merkitystä.

VEO-ryhmässä (vastaajia 10) yli puolet kokee, ettei koulutus vastannut omia käsityksiä ja toiveita. Eräs vastaaja kuvaa asiaa näin: *Ei todellakaan vastannut! Kaikesta on säästetty, mitään ei tunnu olevan, opettajat olivat kypsiä tilanteeseen (säästöihin), kaikesta on karsittu! Mitään emme saaneet tilalle!* Eräs vastaaja kokee, että vuosien työkokemuksen jälkeen, ei tullut paljonkaan uutta asiaa ja ne käsiteltiin pintapuolisesti. Lähiopetusta, konkreettisia vinkkejä työhön ja enemmän varhaiskasvattajille kohdennettuja luentoja jäätiin kaipaamaan. Vastaaja, jonka mielestä koulutus vastasi osittain hänen toiveitaan, kokee saaneensa paljon mielenkiintoista, uutta tutkimustietoa lapsen kehityksestä ja jonkin verran käytännön tietoa siitä, miten toimia erityislapsen kanssa. Yhdelle vastaajalle koulutuksen tärkein anti oli saada pätevyys. Vastaaja, joka kokee koulutuksen vastanneen odotuksiaan kuvaa asiaa näin: *Vastasi, Koulutuksesta sai näkökulmia erityisopetukseen ja aihioita tulevalle ammatillisuudelle. Teoreettisen tietämyksen nivominen käytäntöön vaatii omaa aloitteellisuutta ja mielikuvitusta.*

Toisen kysymyksen (*Minkä teeman / teemojen opiskelu oli sinulle merkityksellisintä (1. Käyttäytyminen, hyvinvointi ja vuorovaikutus, 2. Oppimisen tukeminen, 3. Ammatillinen kasvu) Voit myös halutessasi perustella vastaustasi.*) vastauksia tuli 44/48 opiskelijalta. Kaikkien vastanneiden osalta eniten pidetään merkityksellisenä ensimmäistä teemaa. Sen on maininnut 26 vastaajaa. Toista teemaa pitää merkityksellisenä 20 vastaajaa ja kolmatta teemaa vain 3 vastaajaa. Kaikkien teemojen tärkeyden mainitsi 5 vastaajaa. 4 vastaajaa ei vastannut lainkaan ja yksi vastaaja luettelee teemat järjestyksessä, josta on vaikeaa päätellä, mitä hän pitää tärkeimpänä. Usealla opiskelijalla on kaksi vaihtoehtoa vastauksessa.

ELO-ryhmässä, jossa on 20/21 vastaajaa, pidetään tärkeimpänä ensimmäistä teemaa. Seuraava vastaus ilmentää asiaa hyvin: *Kaikkien, mutta käyttäytymisen ja hyvinvoinnin ja vuorovaikutuksen tukemiseen törmää arjessa eniten.* Koska tämän ryhmän vastaajat ovat aikaisemmalta koulutukseltaan luokanopettajia, saattaa oppimisen tukeminen (teema 2) olla heille tutumpi asia muiden ryhmien vastaajiin verrattuna. Tosin tässäkin ryhmässä toista teemaa pidetään tärkeänä. Tässä erään opiskelijan vastaus: *2. Tässä sain eniten konkreettisia työkaluja erityisopettajan työhön.* ELO-ryhmä on ainoa, jossa kolmas teema

nousee eniten esiin. Muutama vastaaja pitää kaikkia kolmea teemaa yhtä tärkeänä, tässä yksi esimerkki: *Kaikissa oli jotakin oleellista ja antoisaa.*

EO-ryhmässä, jossa on 15/17 vastaajaa, ensimmäistä ja toista teemaa pidetään yhtä tärkeinä. Kaikki vastaajat eivät ole kuitenkaan täysin tyytyväisiä teemojen antiin. Eräs vastaajaa ilmentää asiaa näin: *Oppimisen tukeminen, johon olisin kaivannut konkreettisia välineitä ja vinkkejä.* Yksi vastaajaa pitää kaikkia teemoja yhtä tärkeinä ja ilmentää asiaa näin: *Vaikea erottaa näitä toisistaan, kokonaisuus!*

VEO-ryhmässä, jossa on 9/10 vastaajaa, ensimmäinen teema nousee tärkeimmäksi, mutta toista teemaa pidetään melkein yhtä tärkeänä. Voi olla, että varhaiskasvatuksen puolella korostuu käyttäytymisen ja vuorovaikutuksen taidot enemmän kuin peruskoulussa, koska lapset ovat sellaisessa iässä, että taitoja vielä opetellaan. Seuraava opiskelijan vastaus ilmentää asiaa näin: *1. Oli tärkein pienten lasten kasvattajana. Nämä asiat liittyvät myös toisiin teemoihin.* Yksi VEO-ryhmään kuuluva opiskelija ei koe minkään teeman opiskelua merkityksellisenä ja vastaa seuraavalla tavalla: *Ammatillinen kasvu olisi ollut tärkeää...siihen ei saanut uutta eikä tukea.* On mahdollista, että vastaajan odotukset ennen koulutusta ovat poikenneet koulutuksen tavoitteista.

Kolmannen kysymyksen (*Miten mielestäsi erilliset erityisopettajan opinnot-koulutusta tulisi kehittää?*) vastauksia tuli 43/48 opiskelijalta. Jokaisessa ryhmässä nousee esiin pitkälti samoja teemoja, mutta myös opetusryhmällä on vaikutusta vastauksiin. Näyttää siltä, että tämänkin kysymyksen kohdalla opiskelijan aikaisemmalla työkokemuksella ja työtehtävillä on merkitystä siihen, mitä koulutuksesta haetaan.

ELO-ryhmässä (vastaajia 19 /21) toivotaan enemmän lähiopetusta, käytäntöön keskittyvää opetusta, mm. näyttämällä konkreettisia esimerkkejä pedagogista asiakirjoista, konkreettisten työvälineiden käsittelyä enemmän, puheopetusta ja kentän äänen kuuntelemista. Yhden opiskelijan mielestä viikon intensiivijaksot ei ollut hyvä ratkaisu, koska syväoppimista ei ehtinyt tapahtua, kun taas toiselle tiivis aikataulu sopi hyvin. Kurssien aikataulujen pitäisi myös olla ehdottomasti

riittävän ajoissa opiskelijoiden tiedossa ja muutenkin tiedottamisessa olisi parantamisen varaa. Opettavien opettajien tulisi olla paremmin tietoisia toistensa opettamista sisällöistä, jotta päällekkäisyyttä voitaisiin välttää. Tässä yhden opiskelijan vastaus: *Enemmän kaikkea ☺ Tieteellistä ja teoreettista puolta ei saa vähentää, mutta käytännön tiedon osuutta voisi lisätä. Käyttäytymisen haasteet kurssilta olisin toivonut enemmän vinkkejä (vaikka pos. pedagogiikka tosi tärkeää onkin). Lisää aikaa keskustella.*

EO-ryhmässä (vastaajia 16/17) toivotaan pitkälti samoja asioita koulutuksessa kuin ELO-ryhmässä. Parempaa viestintää, teorian sitomista käytäntöön, lisää lähiopetusta, asioiden syvällisempää käsittelyä, laajempia opintoja ja kentältä tulevien opettajien äänen kuulemista toivotaan enemmän. Seuraava esimerkki ilmentää toiveita hyvin: *Paljon enemmän tietoa kentältä, eli luentoja erityisopetuksesta, ei yliopistotutkimuksesta! Parhainta olivat juuri ulkopuoliset vierailija-luennot ja vierailut + harjoittelu!* Ryhmissä kokoontumisia ja keskusteluja toivotaan myös enemmän. Yhden opiskelijan mielestä ryhmien muodostamisessa pitäisi ottaa huomioon, että opiskelijoilla on erilaiset lähtökohdat. Toisella opiskelijalla voi olla pitkäkin työkokemus, toisella hyvin vähän työkokemusta.

VEO-ryhmässä (vastaajia 8/10) toivotaan varhaiskasvatuksen asioiden käsitteilyä nykyistä enemmän. Opetuksen koetaan painottuvan liikaa kouluasioihin varhaiskasvatuksen erityisopettajaopiskelijoiden kustannuksella. Käytännön työtä tukevaa opetusta ja konkretiaa kaivataan lisää opiskelemalla sellaisia asioita, mitä arjen työssä tarvitaan, mm. psyykkisesti oireilevien lasten kohtaamiseen. Lisäksi kaivataan enemmän läsnäoloviikkoja, opetuksen tukevoittamista lisäämällä luentosarjojen tuntimääriä, VEO-ryhmän opiskelijoille oman alan luentoja ja selkeämmät rakenteet opiskelulle. Tässä yhden opiskelijan vastaus: *...Ryhmätunteja ja keskustelemaa ammatillisen kasvun tukemista paljon enemmän. Erityispedagogisten menetelmien tarkempaa läpikäymistä. Tukiviittomat ovat ehdottomat varhaiskasvatuksessa, ne takaisin opintoihin!*

Neljännän kysymyksen (*Aiotko myöhemmin jatkaa opiskelua? Mitä mahdollisesti?*) vastauksia tuli 42/48 opiskelijalta. ELO-ryhmässä (vastaajia 17/21) suurimmalla osalla on kiinnostusta jatkaa opintoja myöhemmin. Luonnollisesti jatko-

opintohaaveisiin vaikuttaa aikaisemmat opinnot. Yksi opiskelija haluaa pätevöityä valtiotieteiden maisteriksi, koska hänellä on jo kandidaatin tutkinto. Toisen haaveena on luonnontieteen kandidaatin tutkinto ja eräs opiskelija jatkaa mahdollisesti sosiaalityön opintojaan. Myös pätevöityminen rehtoriksi kiinnostaa. Kaiken kaikkiaan täydennyskoulutusta pidetään tärkeänä tässä ryhmässä, mikä kuvastuu seuraavassa vastauksessa hyvin: *Jatkan opiskelua täydennyskoulutuksessa ja omatoimisesti. Ammatillisen osaamisen ylläpito on äärettömän tärkeää.* Yksi opiskelija aikoo syventää erityisopettajan osaamistaan, koska kokee nyt saadun koulutuksen olleen pintapuolinen. Kaikki vastaajat eivät vielä tiedä, aikovatko jatkaa opiskelua myöhemmin. Neljä tämän ryhmän opiskelijaa ei vastaa kysymykseen lainkaan.

EO-ryhmässä (15/17 vastaajaa) osa opiskelijoista on kiinnostunut suorittamaan myöhemmin luokanopettajan monialaiset opinnot. Niiden opintojen jälkeen olisi mahdollisuus tehdä myös erityisluokanopettajan työtä. Yksi on kiinnostunut suomi toisena kielenä- opettajan pätevyydestä. Myös neuropsykiatrisen valmentajan opinnot, draama, mapa-koulutus, psykologia ja opetushallinnon opinnot kiinnostavat. Aika moni vastaajista ei osaa kuitenkaan vielä sanoa, aikooko myöhemmin jatkaa opiskelua. Kaksi tähän ryhmään kuuluvaa ei vastaa kysymykseen lainkaan ja kaksi vastaajaa ei todennäköisesti jatka opiskelua myöhemmin ollenkaan.

Suurin osa VEO-ryhmässä (10 vastaajaa) olevista haluaa myöhemmin jatkaa opintoja suorittamalla joko varhaiskasvatuksen tai erityispedagogiikan maisterin opinnot. Tämä on luonnollista, koska nyt saadulla koulutuksella ei tullut maisterin tutkintoa. Myös luokanopettajan pätevyys kiinnostaa. Yksi vastaaja ei erittele koulutustoivettaan ja yksi vastaaja ei aio jatkaa opintoja.

7 Luotettavuus

Jotta tämän tutkimuksen tulokset olisivat luotettavia, on luotettavuuden näkökulma pyritty ottamaan huomioon monella tavalla. Hirsjärven ym. (2010, 231)

mukaan kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan luotettavuutta ja sen arvioinnissa käytetään erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. Reliaabelius merkitsee mittaustulosten toistettavuutta eli kykyä antaa ei- sattumanvaraisia tuloksia ja se voidaan todeta eri tavoilla. Esimerkiksi jos tutkitaan samaa henkilöä eri kerroilla ja saadaan sama tulos, voidaan tuloksia pitää reliaabeleina. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa on erilaisia tilastollisia menettelytapoja, joiden avulla mittareiden luotettavuutta arvioidaan.

Tässä tutkimuksessa sekä alku- että loppukyselylomakkeen väittämien sisäistä johdonmukaisuutta tarkasteltiin Cronbachin alfalla. Alkukyselylomakkeen reliabiliteetti oli riittävän korkea ($\alpha = ,692$). Minkään muuttujan poistaminen ei nostanut alfan arvoa merkittävästi. Loppukyselylomakkeen reliabiliteetti oli vielä korkeampi ($\alpha = ,775$). Siinäkin minkään muuttujan poistaminen ei nostanut alfan arvoa merkittävästi. Koska alfan arvon luotettavuuden raja-arvona pidetään arvoa $\alpha = ,60$ (Metsämuuronen, 2009, 549), voidaan tämän tutkimuksen tuloksia pitää tässä mielessä riittävän luotettavina.

Toinen tutkimuksen arviointiin kuuluva käsite on validius I. pätevyys. Se tarkoittaa mittarin tai menetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä halutaan mitata. Mittari tai menetelmä ei aina vastaa sitä todellisuutta, jota tutkija ajattelee tutkivansa. Kyselylomakkeisiin voidaan saada vastauksia, mutta vastaaja voi tulkita ne väärin. Jos tutkija tulkitsee saatuja tuloksia alkuperäisen suunnitelmansa mukaisesti, ei tuloksia voida pitää pätevinä (Hirsjärvi ja muut, 2010, 231–232.) Tämän tutkimuksen alkuperäiset teemat eivät muodostaneet yksinään järkeviä summamuuttujia, joka otettiin huomioon niin, että vain sellaisista väittämistä rakennettiin summamuuttujia, joiden alfan arvo oli riittävän korkea.

Tämän tutkimuksen mittarit olivat ensimmäistä kertaa käytössä. Niissä olevat väittämät pyrittiin rakentamaan siten, että ne olisivat mahdollisimman selkeitä ja yksitulkintaisia. Molemmat kyselyt koe testattiin ja niiden pohjalta kyselyjä korjattiin ja muokattiin toimivimmiksi. Alkukyselyssä ollut väittämä: *Ammatillinen kehittyminen on minulle toissijaista* oli ymmärretty väärin ainakin yhden vastaajan kohdalla. Loppukyselyyn tätä väittämää muokattiin paremmin ymmärrettä-

väksi (*Ammatillinen kehittyminen ei ole tärkeää minulle.*), millä oli merkitystä luotettavuuden kannalta. Tutkimukseen kuuluvat teemat sekoitettiin, jolloin jostain asiaa voitiin kysyä kaksi kertaa niin, että toinen väittämä oli käännetty kielteiseen muotoon. Tämän tarkoitus oli varmistaa, että vastaajat lukevat huolellisesti väittämät ja vastaavat niihin johdonmukaisesti. Tällaista toimintatapaa voidaan käyttää kvantitatiivisessa tutkimuksessa.

Kyselylomakkeissa ollut Likertin 5-portainen asteikko (1=täysin eri mieltä, 2=hieman eri mieltä, 3= en osaa sanoa, 4= hieman samaa mieltä, 5= täysin samaa mieltä) oli pääosin toimiva. Keskimäinen vaihtoehto (3= en osaa sanoa) olisi voinut olla vaihtoehdolla: ei mielipidettä. Nyt vastaaja on voinut joutua valitsemaan vaihtoehdon, joka ei välttämättä kuvaa hänen ajatuksiaan. Kuitenkaan edellä valituilla vaihtoehdoilla ei ole kovin suurta eroa. Koska vastaukset ovat pääosin vinosti jakautuneita, vastaukset eivät painotu vastausvaihtoehtoon 3. Tämän vaihtoehdon valinneita kuitenkin on, alkukyselylomakkeessa enemmän verrattuna loppukyselyyn.

Ensimmäisen kyselyn opiskelijat täyttivät aloitusluennon päätteeksi. Osa täytti sen myöhemmin itselle sopivana ajankohtana. Luentosalissa oli melko paljon porukkaa, mistä aiheutui melua. Sillä on voinut olla merkitystä keskittymisessä vastaamiseen. Koska kysely täytettiin paperiversiona, joutuivat opiskelijat vastaamaan avoimiin kysymyksiin omalla käsialalla. Pääosin niistä on saanut selvää. Tulkinnanvaraisia vastauksia ei ole voitu ottaa mukaan analyysiin. Yksi vastaaja ympäröi vahingossa kahden väittämän vastaukset samalta riviltä ja osa vastaajista jätti vastaamatta joihinkin kohtiin.

Loppukysely toteutettiin e-kyselynä, johon laitettiin toiminto, jolla vastaaja pakotettiin vastaamaan jokaiseen väittämään. Näin voitiin varmistaa, että ei tule ns. nollatuloksia. Jokaisen väittämän kohdalla oli vastausvaihtoehdot kirjoitetussa muodossa, mikä saattoi lisätä vastauksien luotettavuutta. E-lomakkeen hyötynä on myös se, että vastaaja voi valita itselleen sopivan ajankohdan lomakkeen täyttämiseksi. Avoimien kysymysten kohdalla ei tullut tulkinnan varaa käsialan suhteen, mutta vastaustila oli liian lyhyt osan kysymyksien kohdalla. Loppukyselyn luotettavuutta olisi parantanut ensimmäisen avoimen kysymyksen (*Vasta-*

siko koulutus käsityksiäsi ja toiveitasi...) täsmällisempi muoto. Tämän kysymyksen kohdalla olisi ollut hyvä olla lisäksi vaihtoehdot: *vastasi, ei vastannut, vastasi osittain*. Näin olisi ollut mahdollisuus saada tarkemmat vastaukset. Esi-merkkivastausta: *Olisi voinut olla enemmän kaikkea, enemmän muutakin* - vastausta on tulkittu tässä tutkimuksessa niin, että koulutus ei vastannut odotuksia.

Tulosten luotettavuutta ajatellen molemmat lomakkeet on käyty huolellisesti läpi aineiston syötön yhteydessä matriisiin. Tarvittaessa vastauksia on vielä tarkistettu myöhemmin alkuperäisistä vastauksista. Loppukyselyn aineiston syötön yhteydessä tuli esiin, että yhden vastaajan tiedot ovat tallentuneet kaksi kertaa, minkä takia toinen tallennus on jätetty analyysin ulkopuolelle. Lisäksi molempien kyselylomakkeiden avoimien kysymysten vastaukset on kirjoitettu yhtenäiseksi word-tiedostoiksi ja ne on käyty huolellisesti läpi ja luettu useampaan kertaan, minkä kautta yhteiset teemat ovat nousseet esiin.

Lisäksi tässä tutkimuksessa tutkija on ollut riittävän etäällä tutkittavista. Väittämiin ja kysymyksiin ei ole ohjattu vastaamaan millään tietyllä tavalla, vaan aineistot on pyritty keräämään mahdollisimman objektiivisella tavalla.

8 Pohdintaa

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella erillisiä erityisopettajan opintoja suorittavien opettajien odotuksia ja käsityksiä ennen ja jälkeen koulutuksen. Vaikka alkukysely ja loppukysely suunnattiin samoille opiskelijoille, eivät kaikki tutkimuskohteena olleet vastanneet kyselyihin. *Kato* oli melko suurta. Vastaajien suoraa vertailua kahden aineiston välillä ei voitu tehdä, koska vastaajille ei annettu omia tutkimusnumeroita, joita olisi voitu käyttää molemmissa kyselyissä. Tätä asiaa voi pitää tutkimuksen heikkoutena. Tuloksia on tarkasteltu molemmissa aineistoissa vain erikseen.

Tämä tutkimus vahvisti vallitsevaa paradigmaa, jonka mukaan opettajan ammatti on professionaalinen. Erityisopettajan ammatin professionaalisuus tuli monella tavalla esiin. Tutkimuskysymyksiin, jotka pohjautuivat taustateoriaan, saatiin hyvin vastauksia. Täydennyskoulutuksen merkitys ja ammatillinen kasvu, jotka ovat osa opettajan professiota, nousivat tutkimuksessa merkittävinä esiin. Koulutukseen hakeutuneilla oli tärkeänä motiivina saada pätevyys erityisopettajan työhön ja laajemmat mahdollisuudet työmarkkinoilla. Kouluttautumisen halu, uuden oppiminen, oman ammatillisen kasvun tukeminen ja kehittyminen sekä kiinnostus erityispedagogiikkaa kohtaan nähtiin tärkeänä. Ammatillisen kasvun merkityksessä ei tullut esiin tilastollisesti merkitseviä eroja ryhmien välillä, eikä iällä tai opetuskokemuksellakaan näyttänyt olevan merkitystä.

Toiveet ja odotukset koulutuksesta ilmaistiin selkeästi. Ammatillisen kasvun ja pätevyyden lisäksi toivottiin konkreettisia työkaluja ja vinkkejä opettajan työhön, erityispedagogisten taitojen syventämistä ja verkostoitumista. Koulutuksen käytännönläheisyys näkyi merkittävänä vastaajien toiveena. Kolmesta opiskeluteemasta eniten odotettiin toisen teeman, oppimisen tukemisen, opintoja. Se, miten toiveet ja odotukset toteutuivat, tuli myös hyvin esiin tässä tutkimuksessa. Alle puolet koki koulutuksen vastaavan heidän odotuksiin, aika moni ei kokenut sen vastaavan, mutta myös osa koki koulutuksen vastaavan omia odotuksia. Heikkisen (2007, 97–98) mukaan opettajaksi kehittyminen on niin monimuotoinen prosessi, että siitä ei ole helppoa rakentaa tai kehittää uutta teorianmallia. Opettajana kasvamisen on sisäinen prosessi, mutta myös ulkoiset tekijät vaikuttavat. Se, miten opettaja näkee mahdollisuutensa kehittyä, vaikuttaa prosessiin. Lisäksi ympäristö asettaa tietyt ehdot.

Tähän tutkimukseen osallistuneet opettajat tulivat erilaisista lähtökohdista, joten toiveet ja niiden toteutuminen koulutuksestakin poikkesivat osittain toisistaan. Iällä, opetuskokemuksella ja työtehtävillä voi olla suurikin merkitys, vaikka tilastollisesti merkitseviä eroja ei tässä tutkimuksessa tullut juurikaan esiin. Vain VEO- ja ELO-ryhmien välillä oli pieni merkitsevä ero koulutuksen merkityksessä. VEO-ryhmässä oltiin kriittisempiä koulutusta kohtaan ja tässä ryhmässä oli suhteessa vastaajamäärään eniten vastaajia, jotka kokivat, ettei koulutus vastannut odotuksia. Käsitykset saadusta koulutuksesta kertovat siitä, että opettajat

ovat kriittisiä ajattelijoita, mikä on hyvä asia. Odotukset ja toiveet koulutuksesta harvemmin myös täysin vastaavat saatua koulutusta. Tärkeää kuitenkin olisi, jos erillisiä erityisopettajan opintoja suunniteltaessa voitaisiin ottaa huomioon paremmin eri opetusryhmien erot ja kohdentaa luentoja spesifimmin näille ryhmille, esimerkiksi VEO-ryhmälle enemmän varhaiskasvatuksen teeman mukaisia asioita.

Koulutuksen kehittämisessä olisi myös erittäin tärkeää kuunnella kentän (opetustyössä olevia) ääntä enemmän. Jotta koulutuksesta saataisiin suurempi hyöty, olisi kentällä toimivien opettajien laajempi yhteistyö yliopisto-opettajien kanssa hyvä asia. Esimerkiksi pedagogisten asiakirjojen laatimisessa monella opettajalla on jo paljon käytännön kokemusta. Tätä tietoa voisi jakaa opiskelijoille esimerkiksi työpaja-tyyppisellä tavalla tai ryhmätyyppisenä toimintana. Osa tässä tutkimuksessa olevista koki, ettei saanut mitään tukea pedagogisten asiakirjojen laatimiseen. Myös lukilausuntojen harjoitteluinen esimerkkitapausten avulla olisi erityisopettajan, erityisesti laaja-alaisen erityisopettajan, ammattiosaamisen kannalta tärkeä asia. Ryhmätapaamisten ja lähiopetuksen lisääminen sekä käytännön ja teorian nivominen tiiviimmin yhteen olisi tärkeää näissä opinnoissa. Isojen muutosten kourissa oleva yliopisto ja rahallisten resurssien vähentäminen ovat todennäköisesti osaltaan vaikuttaneet siihen, että koulutus on osin koettu ohuena. Tiedottamiseen ja kurssien aikatauluihin pitäisi jatkossa kiinnittää enemmän huomiota. Opettajien, jotka opettavat erillisiä erityisopettajan opintoja suorittavia opiskelijoita, pitäisi opetuksen suunnittelussa tehdä enemmän yhteistyötä, jotta turhilta päällekkäisyyksiltä välttyttäisiin. Todennäköisesti se ei kuitenkaan ole koskaan täysin mahdollista, koska monet opiskeltavat asiat nivoutuvat toisiinsa. Niukentuneiden resurssien takia opintojen tarkempi ja tehokkaampi suunnittelu olisi joka tapauksessa tärkeää. Opintoja lopettelevan opettajan olisi hyvä saada vahvistusta omalle ammatillisuudelle. Osa tässä tutkimuksessa olevista sai vahvistusta, osa ei.

Tämä tutkimus oli pääosin kvantitatiivinen ja sillä oli merkitystä saatuihin tuloksiin. Koska yhdessä tutkimuksessa ei voi tarkastella asioita kovin monesta näkökulmasta, vaan tutkimusaihe pitää olla rajattu tiettyyn lähestymistapaan, ovat tuloksetkin sen mukaisia. Mielenkiintoista olisi tietää, minkälaisia tuloksia olisi

saatu samasta tutkimusjoukosta erilaisella lähestymistavalla, kuten etnografisella tutkimuksella. Aikaisemman opettajakokemuksen ja työtehtävien lisäksi olisi kiinnostavaa tietää, miten opettajien asenteet vaikuttavat suhtautumisessa koulutuksesta saatuun hyötyyn. Lisäksi tämä tutkimus tuotti vastauksia vain Helsingin yliopistossa opiskelevilta opiskelijoilta. Mielenkiintoista olisi tietää, miten eri yliopistoissa erillisiä erityisopettajan opintoja suorittavat opiskelijat poikkeavat käsityksiltään toisistaan. Löytyisikö eroja ja minkälaisia ne olisivat? Olisi myös mielenkiintoista tietää, mitä eroja tulisi esiin eri vuosikurssien opiskelijoiden käsityksistä. Tämän tyyppinen tutkimus olisi mahdollista, jos tutkintorakenne ja kurssien sisältö pysyisivät samanlaisina useamman vuoden ajan.

Lähteet

Ahvenainen, O. & Laakso, K. 1981. Erityisopettajakoulutus Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos, Katsauksia. 6/1981, 1, 32–33.

Ammatit / Opetusala / Erityisopettaja. Viitattu 25.11.2016.
ammattinetti.fi

Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. 2011. Research methods in education. 7th edition. London and New York: Taylor & Francis Group. 644–645.

Elliot, S. 2008. The effect of teachers' attitude toward inclusion on the practise and success levels of children with and without disabilities in physical education. International Journal of Special Education, 54.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. Painos (1.p. 1998). Tampere: Vastapaino, 175–176.

Erilliset erityisopettajan opinnot (60 OP), 1–2, 3–11. Viitattu 14.11.2016.
http://www.helsinki.fi/koulutukset/erityispedagogiikan/EO_erill_2016-20121.pdf

Hakumenettely ja valintaperusteet lukuvuonna 2017–2018 suoritettaviin erillisten erityisopettajan opintoihin (60 op), 2–3. Viitattu 3.1.2017.
www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/eo-muokattu3.pdf

Haukka, M. 2015. Erityisyyden monet merkitykset. Tutkimus erityisopettajien suhtautumisesta integraatioon ja inklusioon osana koulunsa toimintakulttuuria. Kasvatustieteen Pro Gradu –tutkielma. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylän yliopisto, 1, 61.

Heikkinen, E. 2007. Täydennyskoulutus kainuulaisten opettajien käsitysten valossa. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kajaanin opettajakoulutus-

yksikön tutkimuksia *E Scientiae Rerum Socialium* 96, 12–13, 18, 64, 65, 91, 92, 97–98.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15. – 16. painos. Helsinki: Tammi, 195, 202–204, 231–232.

Honkanen, K. 2013. Oman opettajuuden tarkastelua ammatillisen erityisopettajan työn näkökulmasta. Tampereen ammattikorkeakoulu. Ammatillisen opettajakoulutuksen kehittämishanke, 5–6.

Karvinen, M. 2014. 7 – 9 luokkia opettavien erityisopettajien työssään kokemia haasteita ja ratkaisuja haasteisiin. Itä-Suomen yliopisto. Filosofinen tiedekunta. Erityispedagogiikan pro gradu tutkielma. 5, 8–10, 49, 72.

Kivirauma, J. 1991. Erityisopettajaksi rekrytoituminen. Uralla etenemistä vai työpaikan vaihtamista? Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja A:145, 9, 46.

Kivirauma, J. 2010. Erityisopettajaksi kouluttautuminen ennen erityisopettajakoulutusta. *Kasvatus & Aika* 4 (4), 100–105.

Lahtinen, U. 2010. Erityiskasvatus ammattialana. Teoksessa S. Moberg, J. Hautamäki, J. Kivirauma, U. Lahtinen, H. Savolainen & S. Vehmas (toim.) *Erityispedagogiikan perusteet*. Helsinki: WSOY, 173, 175, 177, 197, 198–201.

Linnansaari, H. & Hytönen, J. 2006. Erityiskoulutus syntyi tarpeesta. Teoksessa M-L. Kieksi (toim.) *Rakkaudesta erityispedagogiikkaan Juhlakirja: Erityispedagogiikan professuuri 20v.* Helsinki: Yliopistopaino, 27–28.

Luukkainen, O. 2002. Opettaja vuonna 2010. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 15. Loppuraportti. Helsinki: Opetushallitus, 79, 80–82.

Luukkainen, O. 2004. Opettajan matkakirja tulevaan. OPETUS 2000. PS-kustannus, 27–28.

Luukkainen, O. 2004. Opettajuus – Ajassa elämistä vai suunnan näyttämistä? Acta Universitatis Tamperensis. Tampere University Press, 60, 62–63.

Mathiasson, L. 2013. I mötet sker lärandet. Tidingen Specialpedagogik. Sverige. specialpedagogik.se. Luettu 31.5.2017.

Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 4. laitos. 1. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 67, 549, 660, 781, 783

Moberg, S. & Savolainen, H. 2010. Yhteistä koulua kohti. Teoksessa S. Moberg, J. Hautamäki, J. Kivirauma, U. Lahtinen & S. Vehmas (toim.) Erityispedagogiikan perusteet. Helsinki: WSOY, 94–95.

Opiskelu / hae opiskelijaksi / opettajankoulutuksen erilliset opinnot. Viitattu 27.1.2017.

www.helsinki.fi

Otava, I. 2013. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki kouluarjessa. Luentomateriaali. Viitattu 22.5.2017.

kvt.fi.

Pietilä, V. 2008. Opettajan ammatillisten kompetenssien ytimessä. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 10 (3). 38–45.

Reunamo, J. Pikaohjeita SPSS:lle. Viitattu 24.5.2017.

www.helsinki.fi

Richarson, J. G. & Powell, J.W. 2001. Comparing Special Education. Origins to Contemporary Paradoxes. Stanford University Press, 102.

Saloviita, T. 2012. Inkluisio eli ”osallistava kasvatus”. Lähteitä sekä 13 perustetta inklusiota vastaan. Viitattu 28.11.2016.

<http://users.jyu.fi/~saloviit/tutkimus/inclusion.html>.

Spoof, M. 2007. ”Pintaa syvemmälle” – eettinen pohdinta opettajan voimavarana luokanopettajan ja erityisopettajan silmin. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Tutkimuksia 277, 4, 138, 150.

Thuneberg, H. 2006. Riittääkö päivänpaiste? Pohdintaa Helsingin yliopiston erityisopettajakoulutukseen hakeutuneiden minäkuvien äärellä. Teoksessa M-L. Kieksi (toim.) Rakkaudesta erityispedagogiikkaan Juhlakirja: Erityispedagogiikan professuuri 20 v. Helsinki: Yliopistopaino, 102, 104–105.

Tynjälä, P. 2004. Asiantuntijuus ja työkuultuurit opettajan ammatissa. Kasvatus 35(2), 174–175, 188–189.

Weinert, F. E. 2001. Concept of Competence: A Conceptual Clarification. Teoksessa: D. S. Rychen & L. H. Salganik (toim.), Defining and selecting Key Competencies. Seattle: Hogrefe & Huber, 45, 62.

Virtanen, M. 2013. Opettajan emotionaalinen kompetenssi Tutkimus luokanopettajien ja luokanopettajiksi opiskelevien tunneälytaidoista ja niiden tärkeydestä. Acta Universitatis Tamperensis 1823. Suomen Yliopistopaino Oy: Tampere, 226.

Liitteet

Liite 1. Alkukyselylomake

KYSELYLOMAKE

Sukupuoli nainen _____ mies _____
Ikä _____

Aikaisempi opettajan tutkinto: aineenopettaja _____ luokanopettaja _____
lastentarhanopettaja _____ jokin muu opettaja _____

Opetuskokemus _____ vuotta

Olen tällä hetkellä töissä, kyllä _____ ei _____

Olen tällä hetkellä opintovapaalla, kyllä _____ ei _____

Jos olet opintovapaalla, valitse seuraavista oikea vaihtoehto:

- a) Minulla on rahoitus opintovapaaseen kunnan kautta
- b) Opiskelen aikuisopintorahalla
- c) Muu rahoituslähde

Kuulun ryhmään ELO _____ EO _____ VEO _____

Ympäroi oikea vaihtoehto

- 1= täysin eri mieltä**
2= hieman eri mieltä
3= en osaa sanoa
4= hieman samaa mieltä
5= täysin samaa mieltä

1. Ammatillinen kehittyminen on minulle tärkeää.	1	2	3	4	5
2. Erityisopettajan työ vaatii tietynlaista persoonallisuutta, jota pitäisi mitata koulutukseen haettaessa yksilö- tai ryhmähaastattelulla.	1	2	3	4	5
3. Työyhteisöni arvostaa erityispedagogista osaamista.	1	2	3	4	5
4. Olen opettanut oppilaita, joilla on erityisiä tuen tarpeita.	1	2	3	4	5
5. Tuleva koulutus auttaa minua työllistymään paremmin.	1	2	3	4	5
6. Palkkauksella on suurin merkitys hakiessani koulutukseen.	1	2	3	4	5
7. Koen kutsumusta erityisopettajan työhön.	1	2	3	4	5
8. Elinikäinen oppiminen on minulle tärkeää.	1	2	3	4	5
9. Opettajan työn muuttuminen on yksi syy hakeutuessani tähän koulutukseen.	1	2	3	4	5
10. Uskon, että tuleva koulutus antaa minulle työkaluja haastavasti käyttäytyvien oppilaiden kohtaamiseen.	1	2	3	4	5
11. Osaan tunnistaa paremmin erilaisia oppimisvaikeuksia tämän koulutuksen jälkeen.	1	2	3	4	5

1= täysin eri mieltä
 2= hieman eri mieltä
 3= en osaa sanoa
 4= hieman samaa mieltä
 5= täysin samaa mieltä

12. <u>Koulutukseen hakeutumiseen vaikuttivat työyhteisön tarpeet.</u>	1	2	3	4	5
13. <u>Koulutukseen hakeutumiseen vaikuttivat henkilökohtaiset tarpeet.</u>	1	2	3	4	5
14. <u>Erytisopettajan tulee olla inkluusiomyönteinen.</u>	1	2	3	4	5
15. <u>Tuleva koulutus antaa minulle ymmärrystä kohdata oppilaita paremmin.</u>	1	2	3	4	5
16. <u>Tarvitsen koulutusta oppilashuoltolain tulkintaan.</u>	1	2	3	4	5
17. <u>Erytispedagogiikan osaamista ei voi hyödyntää yleisopetuksessa.</u>	1	2	3	4	5
18. <u>Haluan kehittyä opettajana.</u>	1	2	3	4	5
19. <u>Minua on kehoitettu hakemaan tähän koulutukseen.</u>	1	2	3	4	5
20. <u>Eettinen toimintatapa on minulle tärkeää.</u>	1	2	3	4	5
21. <u>Olen sitoutunut oppilaideni oppimisen tukemiseen.</u>	1	2	3	4	5
22. <u>Koulutus tekee minusta erityispedagogiikan asiantuntijan.</u>	1	2	3	4	5
23. <u>Erytisopettajan tulee pysyä omalla tontillaan, eikä yrittää vaikuttaa muiden opettajien opetustapoihin.</u>	1	2	3	4	5
24. <u>Pidän opiskelusta.</u>	1	2	3	4	5
25. <u>Erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen on tärkeää.</u>	1	2	3	4	5
26. <u>Arvomaailmani ei ohjaa työtä opettajana.</u>	1	2	3	4	5
27. <u>Erytisopettajan yhtenä tehtävänä on auttaa ja tarvittaessa puolustaa oppilasta.</u>	1	2	3	4	5
28. <u>Inkluusiolla on vähän merkitystä oppilaalle.</u>	1	2	3	4	5
29. <u>Olen kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista.</u>	1	2	3	4	5
30. <u>Oppimisessa yhteisöllisyys on merkityksellistä.</u>	1	2	3	4	5
31. <u>Ammatillinen kehittyminen on minulle toissijaista.</u>	1	2	3	4	5
32. <u>Olen luonteeltani sopiva erityisopettajaksi.</u>	1	2	3	4	5
33. <u>Uskon, että koulutus antaa tukea pedagogisten asiakirjojen laatimiseen.</u>	1	2	3	4	5
34. <u>Kolmiportainen tuki on minulle tuttu ja selkeä asia.</u>	1	2	3	4	5

Avoimia kysymyksiä:

1. Miksi hait tähän koulutukseen?

2. Mitä odotuksia ja toiveita sinulla on tästä koulutuksesta?

3. Minkä teeman/ teemojen opiskelua odotat eniten (1. Käyttäytyminen, hyvinvointi ja vuorovaikutus, 2. Oppimisen tukeminen, 3. Ammatillinen kasvu)? Voit myös halutessasi perustella vastauksiasi.

4. Mihin tehtävään ja mille koulutusasteelle haluat työllistyä tämän koulutuksen jälkeen?

Kiitos vastauksistasi!

Liite 2. Alkukyselyn tulosten taulukoita

TAULUKKO 4. Varianssien yhtäsuuruustaulukko Ammatillisen kasvun summamuuttujalla opetusryhmittäin

Riippuva muuttuja: AMMATILLINEN_KASVU_SUMMA

F	df1	df2	Sig.
,438	2	59	,648

OPETUSRYHMÄT

TAULUKKO 7. Varianssien yhtäsuuruustaulukko Ammatillisen kasvun summamuuttujalla opetusryhmittäin ja ikämuuttujalla

Riippuva muuttuja: AMMATILLINEN_KASVU_SUMMA

F	df1	df2	Sig.
1,472	8	53	,190

OPETUSRYHMÄT + IKÄMUUTTUJA2

TAULUKKO 8. Varianssien yhtäsuuruustaulukko Ammatillisen kasvun summamuuttujalla opetuskokemusryhmittäin

Riippuva muuttuja: AMMATILLINEN_KASVU_SUMMA

F	df1	df2	Sig.
,851	2	57	,432

OPETUSKOKEMUSRYHMÄT

TAULUKKO 10. Varianssien yhtäsuuruustaulukko Asiantuntemus / soveltuvuus – summamuuttujalla opetusryhmittäin ja ikämuuttujalla

Riippuva muuttuja: ASiantunte-

MUS_SOVELTUVUUS_SUMMA

F	df1	df2	Sig.
,285	8	53	,968

OPETUSRYHMÄT + IKÄMUUTTUJA2

TAULUKKO 13. Varianssien yhtäsuuruustaulukko Asiantuntemus / soveltuvuus – summamuuttujalla opetusryhmittäin ja opetuskokemusmuuttujalla

Riippuva muuttuja: ASIAANTUNTE-

MUS_SOVELTUVUUS_SUMMA

F	df1	df2	Sig.
,805	2	57	,452

OPETUSRYHMÄT + OPETUSKOKEMUSRYHMÄT

TAULUKKO 16. Alkukyselyn väittämien tilastollisia lukuja

	N	Alin arvo	Ylin arvo	Keskiarvo	Hajonta
Ammatillinen kehittyminen on minulle tärkeää.	63	1	5	4,76	,640
Erityisopettajan työ vaatii tietynlaista persoonallisuutta, jota pitäisi mitata koulutukseen haettaessa yksilö- tai ryhmähaastattelulla.	63	1	5	3,44	1,012
Työyhteisöni arvostaa erityispedagogista osaamista.	62	2	5	4,24	,783
Olen opettanut oppilaita, joilla on erityisiä tuen tarpeita.	63	1	5	4,81	,759
Tuleva koulutus auttaa minua työllistymään paremmin.	62	1	5	4,32	,971
Koen kutsumusta erityisopettajan työhön.	62	1	5	4,05	1,093
Elinikäinen oppiminen on minulle tärkeää.	62	2	5	4,68	,566
Opettajan työn muuttuminen on yksi syy hakeutuessani tähän koulutukseen.	63	1	5	3,63	1,235
Uskon, että tuleva koulutus antaa minulle työkaluja haastavasti käyttäytyvien oppilaiden kohtaamiseen.	63	3	5	4,48	,644

Osaan tunnistaa paremmin erilaisia oppimisvaikeuksia tämän koulutuksen jälkeen.	63	3	5	4,51	,619
Koulutukseen hakeutumiseen vaikuttivat työyhteisön tarpeet.	63	1	5	2,25	1,356
Koulutukseen hakeutumiseen vaikuttivat henkilökohtaiset tarpeet.	63	2	5	4,76	,560
Erityisopettajan tulee olla inklusiivimyönteinen.	63	2	5	3,76	,856
Tuleva koulutus antaa minulle ymmärrystä kohdata oppilaita paremmin.	63	3	5	4,37	,655
Tarvitsen koulutusta oppilashuoltolain tulkintaan.	63	1	5	3,06	1,230
Haluan kehittyä opettajana.	63	3	5	4,90	,346
Minua on kehoitettu hakemaan tähän koulutukseen.	63	1	5	2,43	1,573
Eettinen toimintatapa on minulle tärkeää.	63	3	5	4,78	,456
Olen sitoutunut oppilaideni oppimisen tukemiseen.	63	3	5	4,84	,410
Koulutus tekee minusta erityispedagogiikan asiantuntijan.	63	2	5	4,02	,793
Pidän opiskelusta.	63	2	5	4,43	,756
Erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen on tärkeää.	62	3	5	4,90	,349
Erityisopettajan yhtenä tehtävänä on auttaa ja tarvittaessa puolustaa oppilasta.	63	3	5	4,68	,534
Olen kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista.	62	2	5	4,35	,680
Oppimisessa yhteisöllisyys on merkityksellistä.	62	3	5	4,60	,527
Olen luonteeltani sopiva erityisopettajaksi.	62	2	5	4,06	,787
Uskon, että koulutus antaa tukea pedagogisten asiakirjojen laatimiseen.	63	1	5	3,90	,979
Kolmiportainen tuki on minulle tuttu ja selkeä asia.	63	2	5	4,35	,883

KÄÄNNETTY Palkkauksella on suurin merkitys...	63	1	5	3,71	1,184
KÄÄNNETTY Erityispedagogiikan osaamista ei voi hyödyntää...	63	1	5	4,67	1,092
KÄÄNNETTY Erityisopettajan tulee pysyä omalla tontillaan..	63	2	5	4,29	,812
KÄÄNNETTY Arvomaailmani ei ohjaa työtä opettajana.	60	3	5	4,62	,524
KÄÄNNETTY Inklusiolla on vähän merkitystä oppilaalle.	63	1	5	3,98	1,100
Ammatillinen kehittyminen on minulle toissijaista. KÄÄNNETTY	63	2	5	4,67	,648
Valid N (listwise)	55				

Liite 3. Loppukyselylomakkeen kopio

Loppukyselylomake (kopio)

Hei! Teen opinnäytetyötä erilliset erityisopettajan opinnot- koulutuksesta. Syksyllä tein ensimmäisen kyselyn ja nyt, kun olet lopettelemassa opintojasi, teen toisen kyselyn.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää erilliset erityisopettajan opinnot- koulutuksen odotuksia ja käsityksiä ennen ja jälkeen koulutuksen.

TAUSTATIEDOT

Vastasitko syksyllä alkukyselyyn?

☐ kyllä

☐ ei

sukupuoli

☐ nainen

☐ mies

Ikä vuosina _____

Aikaisempi opettajan tutkinto

(voit valita tässä max 3 valintaa)

☐ aineenopettaja

☐ luokanopettaja

☐ lastentarhanopettaja

☐ jokin muu opettaja

Opetuskokemus vuosina _____

Kuulun ryhmään

☐ ELO

☐ VEO

☐ EO

Onko sinulla jotain korvaavuuksia liittyen näihin opintoihin?

VÄITTÄMÄT, VALITSE VAIN YKSI VAIHTOEHTO!

1.Ammatillinen kehittyminen on minulle tärkeää.

☐ täysin eri mieltä

☐ hieman samaa mieltä

☐ hieman eri mieltä

☐ täysin samaa mieltä

☐ en osaa sanoa

2. Erityisopettajan työ vaatii tietyntaista persoonallisuutta, jota pitäisi mitata koulutukseen haettaessa yksilö- tai ryhmähaastattelulla.

☐ täysin eri mieltä	☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä	☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa	

3. Sain koulutuksesta paljon uusia ideoita, joita voin hyödyntää opetustyössä.

☐ täysin eri mieltä	☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä	☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa	

4. Koulutus ei lisännyt merkittävästi ammattitaitoani opettajana.

☐ täysin eri mieltä	☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä	☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa	

5. Koen kutsumusta erityisopettajan työhön.

☐ täysin eri mieltä	☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä	☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa	

6. Aion ehdottomasti hakea erityisopettajan virkaa/ virkoja.

☐ täysin eri mieltä	☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä	☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa	

7. Koulutus vahvisti käsitystäni toimia erityisopettajana.

☐ täysin eri mieltä	☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä	☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa	

8. Ammatillinen kehittyminen ei ole tärkeää minulle.

☐ täysin eri mieltä	☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä	☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa	

9. Sain koulutuksesta työkaluja pedagogisten asiakirjojen laatimiseen.

☐ täysin eri mieltä	☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä	☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa	

10. Sain koulutuksesta työkaluja haastavasti käyttäytyvien oppilaiden kohtaamiseen.

☐ täysin eri mieltä	☐ hieman samaa mieltä

- ☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

11.Sain koulutuksesta käytännön vinkkejä opetustyöhön.

- ☐ täysin eri mieltä ☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

12.Uskon, että minulla on nyt paremmat työllistymismahdollisuudet tämän koulutuksen takia.

- ☐ täysin eri mieltä ☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

13.Osaan tunnistaa aikaisempaa paremmin erilaisia oppimisvaikeuksia.

- ☐ täysin eri mieltä ☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

14.Osaan kohdata oppilaat paremmin tämän koulutuksen avulla.

- ☐ täysin eri mieltä ☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

15.Erityisopettajan pätevyys on minulle erittäin tärkeä asia.

- ☐ täysin eri mieltä ☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

16.Elinikäinen oppiminen on minulle tärkeää.

- ☐ täysin eri mieltä ☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

17.Haluan kehittyä opettajana.

- ☐ täysin eri mieltä ☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

18. Sain koulutuksesta paljon teoreettista tietoa, jota osaan soveltaa työssäni.

- ☐ täysin eri mieltä ☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

19.En osaa tukea oppilaita yhtään paremmin tämän koulutuksen jälkeen.

- ☐ täysin eri mieltä ☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

20.Erityispedagogista osaamista pitää hyödyntää yleisopetuksessa.

- ☐ täysin eri mieltä ☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

21.Koulutus teki minusta erityispedagogiikan asiantuntijan.

- ☐ täysin eri mieltä ☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

22.Olen luonteeltani sopiva erityisopettajaksi.

- ☐ täysin eri mieltä ☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

23.Erityisopettajan tulee pysyä omalla tontillaan, eikä yrittää vaikuttaa muiden opettajien opetustapoihin.

- ☐ täysin eri mieltä ☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

24.Erityisopettajan tulee olla inklusiomyönteinen.

- ☐ täysin eri mieltä ☐ hieman samaa mieltä
☐ hieman eri mieltä ☐ täysin samaa mieltä
☐ en osaa sanoa

AVOIMET KYSYMYKSET

1.Vastasiko koulutus käsityksiäsi ja toiveitasi? Tähän voit kirjoittaa "risuja ja ruusuja".

2.Minkä teeman/ teemojen opiskelu oli sinulle merkityksellisintä (1.käyttäytyminen, hyvinvointi ja vuorovaikutus, 2. Oppimisen tukeminen, 3. Ammatillinen kasvu) Voit myös halutessasi perustella vastaustasi.

3.Miten mielestäsi erilliset erityisopettajan opinnot- koulutusta tulisi kehittää?

4.Aiotko myöhemmin jatkaa opiskelua? Mitä mahdollisesti?

TIETOJEN LÄHETYS

Tallenna

KIITOS VASTAUKSISTASI!

Liite 4. Loppukyselyn tulosten taulukoita

TAULUKKO 17. Loppukyselyn väittämien tilastollisia lukuja

	N	Alin arvo	Ylin arvo	Keskiarvo	Hajonta
Ammatillinen kehittyminen on minulle tärkeää.	48	1	5	4,69	,993
Erityisopettajan työ vaatii tietynlaista persoonallisuutta, jota pitäisi mitata koulutukseen haettaessa yksilö- tai ryhmähaastattelulla.	48	1	5	3,46	1,237
Sain koulutuksesta paljon uusia ideoita, joita voin hyödyntää opetustyössä.	48	1	5	3,48	1,271
Koen kutsumusta erityisopettajan työhön	48	1	5	4,33	1,038
Aion ehdottomasti hakea erityisopettajan virkaa / virkoja.	48	1	5	4,44	1,070
Koulutus vahvisti käsitystäni toimia erityisopettajana.	48	1	5	4,15	,967
Sain koulutuksesta työkaluja pedagogisten asiakirjojen laatimiseen.	48	1	5	1,71	,967
Sain koulutuksesta työkaluja haastavasti käyttäytyvien oppilaiden kohtaamiseen.	48	1	5	3,33	1,173
Sain koulutuksesta käytännön vinkkejä opetustyöhön.	48	1	5	3,29	1,237
Uskon, että minulla on nyt paremmat työllistymismahdollisuudet tämän koulutuksen takia.	48	1	5	4,42	1,048
Osaan tunnistaa aikaisempaa paremmin erilaisia oppimisvaikeuksia.	48	1	5	3,96	,944
Osaan kohdata oppilaat paremmin tämän koulutuksen avulla.	48	1	5	3,81	1,104
Erityisopettajan pätevyys on minulle erittäin tärkeä asia.	48	2	5	4,63	,733

Elinikäinen oppiminen on minulle tärkeää.	48	2	5	4,79	,544
Haluun kehittyä opettajana.	48	4	5	4,96	,202
Sain koulutuksesta paljon teoreettista tietoa, jota osaan soveltaa työssäni.	48	1	5	3,56	1,009
Erityispedagogista osaamista pitää hyödyntää yleisopetuksessa.	48	3	5	4,88	,393
Koulutus teki minusta erityispedagogiikan asiantuntijan.	48	1	5	2,83	1,155
Olen luonteeltani sopiva erityisopettajaksi.	48	1	5	4,44	,848
Erityisopettajan tulee olla inklusiivimyönteinen.	48	2	5	3,77	,994
KÄÄNN_VÄITT4	48	1,00	5,00	3,0208	1,32873
KÄÄN_VÄITT8	48	4,00	5,00	4,9375	,24462
KÄÄN_VÄITT19	48	1,00	5,00	3,8125	1,14216
KÄÄNN_VÄITT23	48	2,00	5,00	4,3333	,72445
Valid N (listwise)	48				

TAULUKKO 18. Varianssien yhtäsuuruustaulukko Ammatillinen kehittyminen– muuttujalla opetusryhmittäin

Riippuva muuttuja: Ammatillinen kehittyminen on minulle tärkeää.

F	df1	df2	Sig.
3,613	2	45	,035

OPETUSRYHMÄT

TAULUKKO 19. Varianssien yhtäsuuruustaulukko Ammatillinen kehittyminen– muuttujalla opetusryhmittäin ja opetuskokemusryhmittäin

Riippuva muuttuja: Ammatillinen kehittyminen on minulle tärkeää.

F	df1	df2	Sig.
1,556	8	33	,176

OPETUSRYHMÄT + OPETUSKOKEMUSRYHMÄT

TAULUKKO 22. Varianssien yhtäsuuruustaulukko Koulutuksen merkitys– summamuuttujalla opetusryhmittäin

Riippuva muuttuja: SUMMA_KOULUTUKSEN_MERKITYS

F	df1	df2	Sig.
1,165	2	45	,321

OPETUSRYHMÄT

TAULUKKO 27. Varianssien yhtäsuuruustaulukko Erityisopettajuuden merkitys– summamuuttujalla opetusryhmittäin

Riippuva muuttuja: SUM-

MA_ERITYISOPETTAJUUDEN_MERKITYS

F	df1	df2	Sig.
3,472	2	45	,040

OPETUSRYHMÄT

TAULUKKO 28. Varianssien yhtäsuuruustaulukko Erityisopettajuuden merkitys– summamuuttujalla opetuskokemusryhmittäin

Riippuva muuttuja: SUM-

MA_ERITYISOPETTAJUUDEN_MERKITYS

F	df1	df2	Sig.
1,026	2	39	,368

OPETUSKOKEMUSRYHMÄT